

پہ یامہ کانی
گہ نجان
۲۶

جیرہی بابہ تہ فیکریہ کان ۳

سروست

منتدی اقرأ الثقافی

www.igra.afhamontada.com

لہ تہ رازوو سے زپریدا

موحہ محمد مہلا صالح شارہ زووری

منتدى اقرأ الثقافي

---

www.iqra.ahlamontada.com

سروش

له تهرازووى ژيرييدا

نوسيني:

موحه ممد مه لا سالحى شارهزورى

زنجیره په پیامه کانی گوډاری پینوین ژماره (۲۶)

- ناوی کتیب: سروشت له تهرازووی ژیریدا
- نویسنی: موحه محمد صالح نه بوبکر شاره زووری
- ناوی زنجیره: زنجیره ی بابه ته فیکریه کان
- ژماره ی زنجیره: ۳
- تیراژ: ۲۰۰۰ دانه
- نوبه ی چاپ: یه که م
- سالی چاپ: ۲۰۱۵
- ژماره ی لاپه ره: ۸۶ لاپه ره
- دیزاینی بهرگ و ناوه رۆک: پینوین
- پینداچونه وهی: کۆچهر محمد مه لا صالح
- چاپ: چاپخانه ی ری نوی
- نرخ: ته نها (۲۵۰۰) دینار
- سه ره رشتیکار: سه رکۆ کریم احمد
- نیمه یل: renwen۲۰۰۹@yahoo.com
- مالپه ر: www.aubyc.com

له بهر یوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی (۱۴۱۹) ی سالی

۲۰۱۴ ی پیندراوه

نهم بهر هدمه ته عبیر له بۆچونی نوسه ر ده کات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ يَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ *
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ
إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ * لَا جَرَمَ لَكُمْ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي
الدُّنْيَا وَلَا فِي الآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ
النَّارِ * فَسَتَذَكَّرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفِئْضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴾

(سورة غافر / ٤١ . ٤٢ . ٤٣)

بیرکردنه وهیهك:

ئهو مروّقه پوژنیک له پوژنایی ژیانی بهو هه موو ته مه نه دریزه یه وه بردویه تیه سهر، بیرنه کاته وه له چۆنیه تی دروستبونی و له کوپوه هاتووه ته جیهانی ژیان و بۆچی هاتووه و؟ سوود له هاتنه که ی چیه و.. دهنگوباس چیه و..؟ دواي ژیان که مرد بۆ کوئی ئه پرات..؟ وه نایا هه موو شتیك به مردن کوئایی دیت..؟ نایا ژیان کوچکردنیکی بی ئامانجه له دله وه بۆ گل و بهس!؟. یان ئهو شتانه ی دهورو پشتی پی خورو که رهسته ی ژیان چۆن دروست بون؟.. نایا هر له خویانه وه دروست بون یان هیژنیک دروستی کردون..؟ ئهو هیژه چیه و کییه و چۆنه..؟

ئهو مروّقه پوژنیک له ژیان تهرخان نه کات بۆ لیکۆلینه وه ی ئەم پرسیارانه، ئه وه مروّقه نیه و به لکو مافی ژیانیشی نیه.. ئه وه ی که هه موو په ژاره یه کی ته نیا بۆ پاروی چه رو مه مکی خپو میزی خواردنه وه گوئی دینار بیت.. ئه وه ره واییه پیی بوتریت ناده میزادو.. ره واییه هیچ جوړه نرخیکی له ناو کومه لدا بۆ دابنریت.. به لکو ئه وه ته نیا به نده ی ورگ و نارهنزی خویه تی و بیروباوه ری وه کو گه نگاوینکی لی هاتوه و ته نیا میکروبی داوینپییسی و چاوچنۆکی نه بیت هیچی تری لی دهرناچیت.

كەواتە پىيويسىتە لەسەر ھەموو ئادەمىزادىكى ژىر (بەپىيى
تواناي خۆي) ھەول بەدات بۆ ئەو ھى بزانييت خۆي چۆن دروست
بوو ئەم زەوئەي لەسەرى ئەژى چۆن دروست بوو ئەم بونەومەرە
فراوانە پەنگينە چۆن دروست بوو؟ وە بۆچى دروست بوو ؟
جا ئەگەر مەروۇ ھۆي دروست بونى بونەومەرى بۆ دەرکەوت،
ئەوکاتە دروستكەرى زەوى . كە پارچەيەكى وردە لە بونەومەر -
و دروستكەرى خۆي . كە گياندارىكى سەرزەويە . بە ئاسانى
ئەدۆزىتەوہ .

بهشی یه کهم: هوئی دروستبونی بونه وهر:

بونه وهر (الکون)

مه به استمان له بونه وهر ته نیا زهوی یان کومه لهی خوړ یان که شکه شانی ریڼگای کاکیشان نیه... به لکو مه به استمان له و (کون) ه پان و پوره فراوانیه که زاناکان ده لاین ژماره ی هه تا و ه کانی نه ستیره کانی نه م بونه وهره له هرچی زیخ و چهوی سر زهوی هیه زیاتره!! وه مه به استمان له و بونه وهره یه وه کو (نه نیشتاین - Einstein) ئه لی^۱ (نه گهر بالندنه یه کی نه فسانه یی بییت که تیژی نه و بالنده یه له هر یه ک چرکه (ثانیه) د (۱۸۶ هزار) میل بپریت - واته به قه د تیشک تیژ بروت - نه و بالنده یه بفریت و بیه ویت بگاته نه و پهری بونه وهر نه بییت (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) سال ریڼگا بپریت... دیسان نه م بونه وهره وه ستاو نیه، به لکو هه تا نه م بالنده یه نه م ماویه نه بپریت بونه وهر ماوه ی (۱,۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰) سال ریڼگا فراوانتر نه بی^۲ و هر گیز ناگاته نه و پهری بونه وهر^۲ نه گهر شه ویکی هاوین مانگه شه و نه بیی و سهیری ناسمان بکهیت (۵۰۰۰)

^۱ نه مه ته نیا تیژنکی ماتماتیکیه نه گینا له راستیدا تائیسنا فراوانی بونه وهر به ته واوی نه زانراوه .

^۲ وَالنَّمَاةَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدِي وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ - الزاریات - ۲۷ .

ئەستێرەیهك بەدی ئەكەیت، خو ئەگەر بە تەلسكۆبیکی ئاسایی سەیر بکەیت پتر له (۲,۰۰۰,۰۰۰) ئەستێرەو هەتاو بەدی ئەكەیت... بەلام ئەگەر بەو تەلسكۆبهی له پوانگهی (ماژنت بالۆمار له ئەمریکا) دا ههیه سەیر بکەیت بلیۆنه‌ها ئەستێرە و هەتاو بەدی ئەكەیت.^۲

ئایا بونەوهر هەر بووه..؟

پیش ئەوهی پرسیاره‌که‌مان {هۆی دروست بونی بونەوهر چی بووه...؟} دەست پێ بکەین. پێویسته بزانی که ئایا بونەوهر هەر بووه (زلی^۴) یه، واته سەرەتایه‌ك بو دروست بونی نه‌بووه و هەر بووه و هەر بووه... یان ئەبێ سەرەتایه‌ك بو دروستبونی بوو بیټ و دروست بوو بیټ یان کرا بیټ...؟

لیڤه‌دا هه‌موو زانایان و فهیله‌سوفه‌کانی هه‌موو پێبازه فهلسه‌فیه‌کان، هاتوونه‌ته سەر ئەوهی که ئەبێ له‌م بونەوهر‌دا شتی‌ك هه‌بێ سەرەتای نه‌بووبی و (زلی) بی، جا ماددییه‌کان

^۲ الاسلام يتحدی - الاستاذ : وحيدة دين خان - ص ۵۷ .

^۴ کاتی که نیمه باسی (زل) بو بونەوهر ئەكەین نابێ به سال یان به ههزاران سال یان به ملیۆن و ملیار سال باسی بکەین چونکه ئەزەل واته بی سەرەتا... جا بو ئەوهی که مێك له مانای ئەزەل بگەین ئەلیم ئەگەر ژماره (۱) دابنێن و له‌لای راستی ژماره‌که‌وه به‌قەد پانایی هه‌موو سەرزه‌وی خال (سفر) دابنێن و ئەم ژماره‌یه بکەین به سال هیشتا هیچ نرخێ نییه له‌بهرامبەر وشه‌ی (زل) دا .

ئه‌لین ماده ئه‌زه‌لییه و بونه‌وه‌ریش له ماده دروست بووه که‌واته بونه‌وه‌ریش ئه‌زه‌لییه... ئه‌م تیوره‌شیان له‌به‌ر ئه‌وه‌یه چونکه هه‌ر که بلین ماده‌کان یان بونه‌وه‌ر ئه‌زه‌لی نیه.... یه‌کسه‌ر یان ئه‌بی هۆی دروستبونی بونه‌وه‌ر یان دروستکه‌ریکی بو دابین بکه‌ین که ئه‌که‌ونه گیزاویکه‌وه ماده‌یه‌ت هه‌ر له بناغه‌وه تیک ئه‌چیت و بنه‌پر ئه‌بی^۰. ئیمه‌یش ئه‌لین نه‌بونه‌وه‌ر و نه هیچ جوړه ماده‌یه‌ک ئه‌زه‌لی نیه، به‌گه‌واهی زانیاریه‌که‌ی سه‌ده‌ی بیست، چونکه:

۱. زاناکانی . جیولۆجی . چه‌سپاندویانه که ئه‌و کاته‌ی زه‌وی له کۆمه‌له‌ی خۆر جیا‌بویه‌وه، سو‌راندنه‌وه‌ی به‌ده‌وری (شه‌و و پوژی) به‌شه‌ش کاتریمیر ته‌واو ئه‌کرد، دوایی ورده‌ ورده‌ خاوبویه‌وه به‌پریژه‌یه‌ک که هه‌موو (۱۲۰ هه‌زار) سال چرکه‌یه‌ک و هه‌ر (۴۳۲ ملیۆن) سال کاتریمیریک خولاندنه‌وه‌که‌ی دوا ئه‌که‌وت هه‌تا وه‌کو ئیستای لی‌هات و بوو به (۲۴) کاتریمیر... وه ئیستایش هه‌ر به‌رده‌وامه‌ له خاوبونه‌وه‌ هه‌تا ته‌واو له‌ جو‌له ئه‌که‌ویت، بو چه‌سپاندنی ئه‌م وته‌یه و وته‌ی جیولۆجیه‌کان، پوژنامه‌ی

^۰ وه موسلمانه‌کان ئاوه‌لناوی (ازل) نه‌دن به (خوا) جا نازانم ماده‌ی که‌پو بی ده‌سه‌لات شایه‌نی ئه‌م ئاوه‌لناویه‌ یان خوایه‌کی به‌و جوړه که موسلمانه‌کان باسی ده‌کن؟

(الخبار) ی میسری له ژماره‌ی پوژی ۱۹۷۳/۱/۳ بلاوی کرده‌وه که زانایانی گهردونزانی له (گرینجه) وه، هه‌والیان داوه به‌وه‌ی گۆی زه‌وی له سوپاندنه‌وه‌ی ئاسایی خۆی دوو چرکه دوا کهوت و بۆ ده‌ست پیکردنی سالی ۹۷۳ دوو چرکه چاوه‌پروانی کرا^۱.

له‌مه‌ی سه‌ره‌وه بۆمان دهرئه‌که‌وی، ئه‌گهر بونه‌وهر ئه‌زه‌لی بوایه ئیستا هه‌موو پارچه‌کانی له سوپاندنه‌وه ئه‌که‌وتن و ئه‌م زه‌ویه‌ی ئیمه‌یش - که پارچه‌یه‌کی ئه‌م بونه‌وهره‌یه‌و له‌گه‌ل هه‌موو پارچه‌کانی تری به‌یه‌ک یاسا ئه‌گه‌رین - له خولاندنه‌وه ئه‌که‌وت و ئه‌و لایه‌ی به‌ره‌و هه‌تاو ئه‌وه‌ستا پوژیکی سه‌ره مپولاکه‌ی تری شه‌ویکی سه‌ره مپ ئه‌بوو... سوپاندنه‌وه‌ی زه‌وی و پارچه‌کانی تری ئه‌م بونه‌وهره به‌لگه‌ن له‌سه‌ر بونی سه‌ره‌تایه‌ک بۆ هه‌موو ماده‌کان و پارچه‌کانی تری بونه‌وهر^۲.

۲. هه‌موو زاناکان له‌سه‌ر ئه‌و رایه‌ن که (گه‌رمی) یه‌کیکه له هۆ سه‌ره‌کیه‌کانی مانه‌وه‌ی ئه‌م بونه‌وهره، وه هه‌ر ئه‌و زانایانه بویان دهرکه‌وتوه هه‌موو پارچه‌کانی بونه‌وهر به‌ره‌و ساردبونه‌وه ئه‌پروات و به‌پینی یاسای دووه‌می دینامیکای گه‌رمی^۳

^۱ ایماننا بالله بین فکر المطلق و القرآن العظيم ، الأستاذ محمود غریب ، ص ۲ .

^۲ سه‌یری کتیبی گه‌شته‌که‌م له گومانه‌وه بۆ باوهر ، ۱۸۷ (جزمی یه‌ک) بکه .

^۳ سه‌یری کتیبی گه‌شته‌که‌م له گومانه‌وه بۆ باوهر ، ۱۸۷ بکه .

(Second law of thermo dynamics) گەرمى لە تەنە گەرمەکانەوه ئەپروات بۆ تەنە ساردەکان هەتا پارچەکانی لە پلەى گەرمیدا وەکو یەکیان لى دیت، پاشان بەرەو ساردبۆنەوه - هەموویان - دەست پى دەکەن . مانەوهی گەرمى لە بۆنەوهردا تا ئیستای ئیئە مانای بۆنى سەرەتایەکە بۆ دروست بۆنى بۆنەوهر، چونکە ئەگەر بۆنەوهر ئەزەلی بۆایە ئیستا دەمیک بوو پلەى گەرمای ئەگەیشته (۲۷۳-) لە ژیر سفرى سەدیەوه، کە پى ئەوتریت (سفرى پەتى = الصفر المطلق) و زەویش نەئەما چونکە لەم پلەدا وزە ون ئەبیت.

۳. هەموو هەتاوەکان و ئەستیرەکان لە گۆرانیکی سەرە مەردان و ئەو وزەیهی بلاوی دەکەنەوه وەکو تەقینەوهی بۆمبایەکی هایدروژینی وایە لە بارستاییەکیان کەم ئەبیتەوه چونکە

بارستایی - وزە \ چوارگەى خیرایی تیشک

خۆ ئەگەر ئەزەلی بۆایە ئیستا بارستایی هەتاوەکان و ئەستیرە وزە دارەکان نەئەماو هەموویان ئەبون بە وزەو بلاو ئەبۆنەوه... مانەوهی بارستایی هەتاوەکان و ئەستیرە وزە دارەکان (نجوم) مانای بۆنى سەرەتایەکە بۆ بۆنەوهر.

۴. زۆرەى . ئەگەر نەئین هەموو زاناکان باوەریان بە سەرەتایەک بۆ دروستبۆنى بۆنەوهر هەیهو باوەریان بەوه هەیه کە نە

بونەوەر و نە هیچ ماددەيەك ئەزەلى ئىيە، تەننەت ھەندىك لە زاناكان تەمەنى بونەوەر دائەنن بە (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) سال و تەمەنى زەویش دائەنن بە نزىكەى (دوو ھەزار مليون سالىك)، وە زانايان بۆ دۆزىنەوہى تەمەنى بونەوەر چەند رىنگايەكى زانياريان ھەيە بە تايبەتى بۆ ئەم مەبەستە كەلكىكى گرنگ لە چەندىتى و مانەوہى نيوان گۆرانی ماددەى يۆرانيوم بۆ قورقوشم وەرئەگرن، چونكە رىژەى گۆراندنى يۆرانيوم بۆ قورقوشم و كات و ماوہى گۆرپىنەكە زياد و كەم ناكات، لەھەر پلەيەكى بەرزيان نزمى گەرما دا ھەبى و ھەر جۆرە گۆرانيكى بەسەردا پروات^۱.

۵. ئيمە لە پۆژانى ژيانماندا و بە گەواھى زاناكان ئەبين چۆن كەھەر ماددە كەم ئەكات و ئەچىتە سەر وزە.. تا ئىستايىش لە سەرچاويەكى راستەو نەبىستراوہ كە وزە ببىتەوہ بە ماددە.. تەننەت ئەم ھەموو دەسلەلات و ھىزەى سەدەى بىست نەيتوانيوە تا قە ئاتۆمىكى ماددە كە بووبىت بە وزە بيگەرپنىتەوہ بۆ ماددە.. ئەمەيش ئەو ئەگەيەنن پۆژىك دىت ھەموو ماددەكان ببن بە وزەو ماددە نەمىنى و ھىچ ديمەنىكى

^۱ الاسلام يتحدى ص ۷۶ .

بونەۋەر ۋىيان نەمىنى، خۇ ديارە ھەرچى كۆتايى ھات..
سەرەتايىشى بوۋە^{۱۰}.

۶. وزە برىتتە لە تواناي (جولە - حرکە)... ھەموو بونەۋەرىش
لە ئاتۆم پىكھاتوۋە، ۋە ئاتۆمىش لە ئەلىكترون و پېرۇتون و
نيوترون پىكھاتوۋە، ئەلىكترون بە دەورى ناوك (نواۋە)
ئەسپرىتەۋە بە تىزىيەكى سەرسپرىھىنەر بەھۆى ئەم سپراندنەۋە
ئەم دىمەنە جوانەى بونەۋەر بەدى ئەكەين... خۇ ئەگەر ئەم
سپراندنەۋە نەبوايە (ناوك) ئەلىكترونەكانى را ئەكىشا بۆلاى
خۇى و قەۋارەى بونەۋەر بە شىۋەيەك ئەچۋوۋەيەك و بچوك
ئەبويەۋە بە ئەندىشەى كەسدا نايەت، زاناكان ئەلەين قەۋارەى
گۆى زەۋى بەقەد ھىلكەيەكى لى ئەھات^{۱۱}.

---

^{۱۰} ھەرچەندە لەم شەۋانەى دوايىدا و لە بەرنامەى (العلم للجميع) لە تەلەفزيونى
كەركوككە گونمان لە مامۇستا (كامىل دباغ) بوو لەگەل دكتورىك ئەدوا
دكتورەكە ۋاى پىشان ئەدا كە وزە ئەگەرىتەۋە بۇ ماددە ، بەلام شىتەلكردەنەۋەى
دكتورەكە لە چۋارچىۋەى (تيۆر) دەرئەچۋو .

^{۱۱} الله سبحانه و تعالى ، الأستاذ صلاح الدين مجيد ، ص ۱۰ .

وهكو له پيشهوه وتمان وزه بریتیه له توانای جوله خو دیاریه که وزه له ناو نه چي^{۱۲} . خالی دوهمی ئەم باسه مان دووباره بخوینهروه – کهواته مادههیش له ناو نه چیت چونکه

(وزه = بارستایی × چوارگهی خیرایی تیشک)، کهواته مادهه کهم نهکات و هەرچیش کهمی کرد سهرهتایهکی ههیه و پوژیک بووه که نهبوویت... بهم خالانهی پیشوو بهو جوړه زانیاری بوی سهلماندین که بونهوهر سهرهتایهکی بووه و پوژیک بووه که نه بونهوهر و نه هیچ مادههیهک نهبووه... جا ئیستا با بزانین ئەم بونهوهره چون دروست بووه و و هوئی دروست بونهکهی چی بووه...؟ چ هیژیک توانیویتی ئەم بونهوهره له نهبونهوه بگوینیتوه بو جیهانی بون (الوجود)...؟ وه ئایا نه و هیزه خواجه یان سروشته یان ریکهوته، یان شتیکی تره؟!.

هوئی دروست بونی بونهوهر چی بووه؟

بو وهلامی ئەم پرسیاره فهیلهسوف و زاناکانی جیهان هەر له دیرین پوژگاروه ههتا ئەمرو چهند تیوریکیان لهم بارهوه بووه... بهلام نهگەر ههموو وتهکانیان بدهین له بیژنگی ژیری لهم چوار کۆمهله و تیورانە دهرناچن:

^{۱۲} سهیری کتیبی زیندهوهرزانی پۆلی چوارهمی نامادهی گشتی چاپی سیههم، سالی ۱۹۵۷، ل ۱۲، بک .

۱- کۆمهلهی یه کهم ئه لێن: ئهم بونه وهره (بی یاسایه) واته ههرمه کهیه و هیچ یاسایه کی تایبه تی نییه بۆ جیهان و بونه وهری بی یاساش پێویستی نه به خوا و نه به هیژیکه هه لسه پێنهر نییه. ۲. کۆمهلهی دووهم ئه لێن: ئهم بونه وهره و ئهم دیمه نه ناوازه یه به (پێکهوت) دروست بووه.

۲- کۆمهلهی سییه م ئه لێن: (سروشته = طبیعه) ئهم بونه وهره ی دروست کردووه.

۴. کۆمهلهی چوارهم ئه لێن: (خوا)یه کی به دهسلات و توانا دروستی کردووه.

تیۆرا (کۆمهله ی یه کهم = (بونه وهر بی یاسایه)

هه ندی له فه یله سوفه کان له کۆن و نویدا لایان وابوو ئهم دیمه نه ی بونه وهر هیچ یاسایه کی تیدا نیه و بریتیه له ناشوبه و هه پره مه کی، یه کی له و فه یله سوفانه ی که خاوه نی ئهم تیۆره ن (سارتهر - Sartre) .

به لام باسه یریکه ئهم بونه وهره گه وریه بکه ین هه ر له بچوکتیرین پارچه ی ئهم بونه وهره که (ئاتۆم) هه تا گه وره ترین پارچه ی که (که شکه شان - مجره) ه و بزانی کامه یه هه پره مه کی ئهم بونه وهره ؟..

له ناتومدا هیچ ئەلکترۆنیک ناگوئیزیتەوه بو خولگه یه کی تر ههتا (بارگه - شحنة) یه کی نه دریتی که بهرام بهر بی به هیزی جو له که ی به دهوری ناوکدا.

له که شکه شانەکاندا به ههزاران ههتاو و ئەستیره له ناو ئەچی و ههزاران ههتاو و ئەستیره ی تر پهیدا ئەبن، به لام هه میان به پیی ئەندازه یه کی زور ورد و یاسایه کی نه گۆراو^{۱۳}.

خو ئەگه سهیری هه پارچه یه که له پارچه کانی ناسمان بکهین ئەبینین هه ریه که یان خولگه یه کی تایبه تی خو ی هه یه ههتا هه تاهه ناکه ویت له هیچ ئەستیره یه کی تر... زاناکان ئەئین کۆمه له ی خو ر به خو یی و کۆمه له که یه وه به دهوری که شکه شانە (رینگای کاکیشان - درب التبان) دا ئەسورپنه وه، دیسان ئەم که شکه شانە گه وره یه به وه موو ئەستیره وه هه تاوانه ی هه یه تی به دهوری خویدا ئەسورپنه وه که ئەوهنده فراوانه به (۲۰۰ ملیۆن) سالی تیشکی ئەمجا ده وره یه که ته واو ئەکات ... له کاتی ئەم سو پراندنه وه یه دا له گه ل که شکه شانیک ی تر - له خو ی

^{۱۳} سهیری الروح و الجسد ، للکتاب الاسلامي العلمي د.مصطفى محمد ص ۷۴

گەرەتەریان بچوکتەر - دا تیکەل ئەبی، بی ئەوەی هیچ
نەستیرەیهکی هیچکامیکیان لەوی تریان بکەوێت^{۱۴} !!

خۆ ئەگەر سەیرێکی زانیاری لاشەیی خۆمان بکەین بۆمان
دەردەکەوێت کە چۆن هەموو پارچەیهک بەلکو هەموو
(خانە) سیلێک ئەرکی سەرشارنی خۆی بە یاسایەکی زۆر ورد
بەجی ئەهینی، بەشیوەیهکی سەرسۆرپهینەر^{۱۵}.

ئەم یاسا جوانی لە بونە و مردا بەدی ئەکرێت، هیچ ژیریەک
نیە کەرنووشی بۆ نەبات و دادانی پێدا نەنێت... مەگەر مەوقیەک
نەخۆش (نەخۆشی بیروباوەر) بێت.

تەنانەت ئەو ماددە رەق و تەقەیی هیچ جۆرە هەستیکی نیە،
مەل کەچە بۆ ئەو یاسا ناوازیە.

ئاو... کاتی هاتە کۆل ئەتوانین بڵێین پلەیی کۆلاندنی ۱۰۰
سانتی گراوە) بی ئەوەی سەیری گەرمی پێو (تەرمۆمەتر)
بکەین، چونکە پالەپەستۆی هەوا (۷۶۰) مەل جیوویە خۆ ئەگەر
پالەپەستۆی هەوا کە کەمتر بوو ئەو کاتە پنیویستی بە وزە
کەمتر هەیه بۆ پال پنیوونانی گەردەکانی ئاوەکە و گۆرانی بۆ

^{۱۴} الاسلام یتحدی ص ۵۸ .

^{۱۵} گەشتەکەم لە گومانەوه بۆ باوەر ل ۵۳ بخوینەوه .

دوخی هەلم... ئا بەم شیوهیه ئاو که ماددهیهکی بی هەست و بی گیانه گەردن کهچه بو یاسایهکی تایبهتی لەم بونەوهرەدا.

ئەگەر زاناکان بە وردی سهیری بونەوهر بکەن و چاودیتری بکەن... بەهۆی ئەو یاسا ناوازهیهی لەم بونەوهرەدا هیه ئەتوانن زۆر شت پیش پوودانهکە، چۆنیتی پووداوکهو شوینی و رۆژو کاتژمییری پووداوکه دەستنیشان بکەن.

بەهۆی تیۆری گەردونی (نیوتن)هوه زانایان - ئادمز- وه - لاقرییر - توانیان مرده بدن به بەدی کردنی ئەستیرهیهکی تازه له کۆمهلهی خۆردا... کهچی ههروایش بوو له پوانگهی بهرلین له شهویکی سالی ۱۸۴۶ دا به پیی دەستنیشانکراوی ئەوان ئەو ئەستیرهیه ئیستا پیی ئەلین (نیپتۆن) و له کۆمهلهی خۆردا دۆزرایهوه.

(وه زانایان ئەلین رۆژی ۱۱/۸/۱۹۹۹ - واته پاش ۲۲ سالی تر خۆر ئەگیری)^{۱۶} ئەمه ههوالیکی درۆ نوقلانهیهکی بی بهلگه نیه... بهلگو ئەو یاسا ورده سهرسوپهینهرهی لەم بونەوهرەدا هیه ئەم شتانه به ماوهیهکی زۆر پیش پودانهکه به زاناکانی پائهگهیهنی... ئەم بونەوهره شانۆی یاسا و پزیمیکی زۆر ورده... ههموو شتیکی سنوریکی تایبهتی خۆی بو دانراوه و

^{۱۶} الاسلام یتحدی ص ۶۹ .

هرچی له و سنورهی خوئی دهرچوو مانای له یاسا دهرچوونه و شایه نی سزایه... بو نمونه:

لهم سالانهی دواییدا له . ئوسترالیا . دا جوتیاره کان جوړه گیایه کی دپرکای - چه شنیک له زریسک که پیی ئه لئین . Cactos. یان چاند بو پهرژینی کیلگه و باخه کانیان ^{۱۷} ... به لام ئه م زریسکه له بهر ئه وهی دپرکه که ی زور تیرو چر بوو هیچ گیانه وهریک و کرمنیک نه ئه خوارد... ئه میش به شیوهیه کی سه رسوپه ئه ر پهره ی ئه سه ند، ئه م دپرکه له باتی ئه وهی پهرژینی باخ بی و چینراوه کان پپاریزی له زیان، که چی خوئی هه موو کیلگه که ی داپوشی و هه موو کشتوکالی جوتیاره کانی له ناو برد و مه ترسی - ئوسترالیا - ی داگیرکرد، به کشتوکالی شه وه نه وه ستا به لکو هیرشی هینایه سه ر ئاوی و شاره کان، خو چاندنی دانه ویله شتیکی سته م نه بوو... به هیچ جوړه دهرمانیکی کیمیاوی و کوششی پسیپورانی شاره زای کشتوکال چاره سه ر نه ئه کرا... هه تا زانایانی گیانداران توانیان کرمنیک بدوزنه وه که ئه و کرمه ته نیا به و زریسکه ئه ژیا و هیچی تری نه ئه خوارد نه و دپرکه نه بی... ئه و کرمه میش زور زوو پهره ی ئه سه ند زور ئه بوو هیچ زینده وهریکی ئوسترالی دژی نه بوو...

^{۱۷} العلم يدعو للايمان - ۱، کریسون ص ۱۵۹، طه .

ههتا به ماوه یه کی کهم کر مه که زال بوو به سهر نه و دپکه ناله باره داو ولاته که پزگاری بوو، نه وه یه بو دانانی پزژه یه کی نه گۆپاو له م بونه وهره دا.

که واته نه وانه ی نه لاین نه م بونه وهره بی یاسایه و جیهانی بی یاساش خوای نیه نه وانه هه موو راستیه کیان پیشیل کردوه زانیاری و ژیری نه یانخن به دروه و تیوره که یان بی به لنگه نه مینیته وه.

تیوری دووهه م: بونه وهر به ریکه وت دروستبووه

تیوری دووهه م له پوچیدا هیچی که متر نیه له تیوری یه کهم چونکه نه مانیش نه لاین... نه م بونه وهره یاسای تیدایه به لام نه م یاسا و دیمه نه شیرینه ی بونه وهر به ریکه وت دروست بووه.

هه رچه نده نه م تیوره مان وا تیکشکاند که ریکه وت په رسته کان که میک شهر میان بیته وه، نیتر په وا نیه هیچ نرخیک بو (ریکه وت) دابنن، چونکه نه وه ی کتیبی - ریکه وت له تهرازووی ژیریدا^{۱۸} ی به وردی خویند بیته وه و مه به سستی دوزینه وه ی راستی بی، تازه له و پروایه دا نیم به هیچ جوریک هیمای نه و تیوره هه لیه له میشکیدا مابیت... به لام لیره شدا تا قی کردنه وه یه کی زانیاریتان

^{۱۸} له چاپکاروه مانی کۆپی زانیاری کورده و سالی ۱۹۷۶ بلاوی کرده وه .

ئەخەمە پېش چاۋ بۇ ئەوھى بزەنن نرخی رېكەوت چەندە لە دروست کردنى بونەوھردا...؟

زانایەکی سويسرى بە نىوى (چارلز یۆگین گای) ^{۱۹} ھەلسا بە تاقیکردنەوھىەکی ماتماتیکى بۇ دۆزینەوھى رېژەى رېكەوت لەم بونەوھردا.

زۆریەمان ئەزانن کە (پرۆتین) لەو ماددە تیکەلییە بناغەبیانەیە ھەموو خانەییەکی لى پیک دى... وە پرۆتین خۆیشى لە کاربۆن و ھایدروژین و نایتروژین و ئۆکسجین و گوگرد و... ھتد... پیک ھاتووہ... وە ژمارەى ئاتۆمەکانى بریتى یە لە (۴۰,۰۰۰) ئاتۆم لەتاقە گەرد (Á) یکى پرۆتینیدا. خو دیاریشە کە توخمەکانى کیمیاوى لە بونەوھردا بریتین لە (۱۰۳) توخم... جا ئەگەر بە شیۆهەکی ھەرەمەکی پرژو بلاوبیئتەوہ و بەمانەوى بزەنن چۆن بە شیۆهەى رېكەوت ئەم توخمانە کو ئەبیئتەوہ و تاقە یەک گەرد (مولیکۆل) ی پرۆتینی بە رېكەوت دروست ئەبى.

زانای ناوبراۋ ھەلسا بە تاقیکردنەوھىەکی ماتماتیکى فراوان بۇ دۆزینەوھى ئەنجامى ئەم مەبەستە... سەیرى کرد تەنیا بۇ

^{۱۹} ÇaθÈiÚÉ ÚááÇÁ و الايمان بالله ، فرحان البغدادي ص ۱۶ .

دروستبونی ئەم گهرده پئویستمان به ملیۆن جار ئەوهندهی ئەم بونهوهره مادهدهی تر ههیه بۆ دروستبونی ئەم تاقه گهرده ٢٠ ... ئەمه له بارهی مادهدهو کههستهوه .... خو له بارهی کاتیشهوه:

بۆ گونجانی یه کگرتنی ئەم مادهدانه له گهل یه کترو دروستبونی یهک تاقه - گهرده - پئویستمان به ریزهی (١) بهرامبهر به (١٠) توان (١٦٠) سال ههیه، واته ژماره ی (١٠) (١٦٠) جار بدریتهوه له خوێ، ئەوهنده سالمان ئەوی بۆ دروستبونی - تاقه گهردینکی پرۆتینی - که ئەم ژمارهیه له هه موو ته مهنی بونهوهر زیاتره.

له گهل ئەوهشدا که پرۆتین مادهدهیهکی کیمیاوییه وهکو مادهدکانی تر و ژیانیشی تیدا نابێ ههتا نه بێته پارچهیهک له خانه (سێل)

ئهگهر بۆ دروستبونی گهردینکی بێ نرخ بهرێکهوت بهو جوهره بێ! ئەی ئەبێ بۆ دروستبونی هه موو بونهوهر - ههر بهرێکهوت - چهند کات و چهند کههستهمان بویت .. !!؟؟ تیۆری سێهه م :

٢٠ سهیری تهفسیری (فی ظلال القرآن) و نایهتی (انا کل شی خلقناه بقدر / سورة القمر) بک

سروشته (طبیعة) نهم بونه وهری دروست کردوه

خوینهری به پریز به و شیوه زانیاریه بومان دهرکهوت که نهم بونه وهره سهره تایه کی بووه و دیسان بومان دهرکهوت نهم بونه وهره به یاسایه کی زور وردو قه شهنگ کار دهکات، هر له بچوکتین ناتوم هه تا گه وره ترین که شه شانی گهردون.

وه ژیری و زانیاری هه رگیز پری نهمه مان نادهن بلین نهم یاسا ناوازه ی بونه وهر به پیکهوت دروست بووه. جا ئیستا با بزانی نهم بونه وهره به م یاسا جوانه وه چون پیکهاتووه و دروست بووه..؟ یان سروشته دروستی کردوه وه کو هه ندیک نه لین، یان هیژکی به دهسه لات تر له سروشته دروستی کردوه.

لیره دا نه لیم به داخه وه که زوره ی لاهه کانمان وه کو توتی فیتری چه ند وشه یه ک بون نه یلینه وه له و پروایه دا نیم که نه و لاوانه له مانای راسته قینه ی نه و وشانه تی بگه ن... یه کی که له و وشانه، نه وه یه که نه لین (سروشته نهم بونه وهری دروست کردوه) یان نه لین (سروشته نه وه ی به فلانه شت به خشیه وه). با ئیستا بزانی سروشته چیه ؟.. نایا نه توانیت شت دروست بکات یان شت ببه خشیت ؟..

نه گهر به تهرازویه کی زانستیانه وشه ی (سروشته) بکیشین
سهیر نه کهین له م سئ و اتایه ی خواره وه دهرناچیت:

- سروشته یان بریتیه له و کومه له ماده وه ناتوم و توخمانه ی
که نه م بونه وهره فراوانه یان لی پیک هاتوون.

- یان بریتیه له هیژیکه به دهسه لاتر له ماده، به لام
هه ره مه کی کاره کانی نه کات، واته یاسایه کی تاییه تی نییه
چونکه سروشته هیژیکه - شهلم کویرم ناپاریژمه - و کویرانه
پهل نه هاوی.

- یان سروشته بریتیه له هیژیکه به دهسه لاتر له ماده وه
زاناو تواناو ناگاداره له هه موو هه لسوکه وتیکی پارچه کانی
بونه وهر.

وه نیستایش با بزاین به کام و اتایان - سروشته - نه توانیت
شت دروست بکات و نه بیته دروستکهری بونه وهر:

۱. با بیینه سهه و اتای یه کهم و گریمان هه نه م ماددانه ی
بونه وهر خویمان دروستکهره هو ی دروست بونی نه وی تریانن
(به و اتایه ی که - سروشته - ماده بیت).

نه گهر نمونه ی هه رچی ماده هه یه له م بونه وهردا وهر بگرین و
له تهرازووی ژیریدا بیانکیشین سهیر نه کهین بهر زترین ماده وه
سهرکه وتوو ترین ماده وه نالوزترین ماده وه بریتیه له موخی مروه

٢١ ... مؤخی ئاده میزاد بهرزترین و نه مرتین مادهیه له م بونه وهردا.

خۆ بهم خالانهی خواره وهدا کهم دهستی و ههستی ئه م مؤخه مان بو دهرده کهویت . که بهرزترین مادهیه - هه ره له کاره کهی خۆیدا چ جای ئه وهی بتوانیت شت دروست بکات یان شت ببه خشییت:

١. زاناکان توانیان ئامیریک دروست بکه ن و به هوئی ئه و ئامیره وه هه رچی پووداوێک بکه ویتته سه ر مؤخ و ئه و ئامیره ئاگاداری زاناکان بکات و هه ر ئامیره که خۆیشی بینوسیت .

ئه و خاوه نی مؤخه هه رچی جو له یه کی بکر دایه یان کاغه زێکی بدپاندایه یان ئه ندامیکی له شی بجولاندایه و هه ر جو ره شتیکی بکر دایه ئه م ئامیره ئاگاداری زاناکانی ئه کردو هیما ی ئه و کاره ی ئه دا ... به لآم چه نده هه ولیاندا بو ئه وه ی هیما ی کاره بیریه کان و چالاکی بیره وه ری (نشاط فکری) یه کانی بدات، نه ینه توانی، که واته بو هه ر کاریک په یوه ندی به جیهانی مادهیه وه هه بوایه هیما ی ئه دا به لآم بو کاریک په یوه ندی به بیرکردنه وه وه هه بوایه

٢١ ماموستا عمر توفیق له کتیبی - یه کبوون - ل ١٠٠ دا ئه لی (می شک بهرزترین و بهنرخترین پله ی مادهیه به لآم ماموستا عمر دروستکری می شک ناو ئه نییت) گهردون) و ئه لییت (که دهستی گهردون دروستی کردوه) . دهستی گهردون !!

ئامیزەكە را ئەوەستا^{۲۲}. ئەمەیش لەبەر ئەوەیە چونكە مۆخ تەنها بریتییە لە ئاوینەیهك بۆ جیهانی ژیری و بێرکردنەوه، مۆخ ژیری نیە... تەنانهت بۆ هەلسۆراندنی كارەكەى خۆیشی - كە بێرکردنەوهیە - پێویستی بە هێزێكى میتافیزیكیە كە ئەویش ژیری (عقل) ه.

ب. پاش ئەوەی كە پزیشكەكانى برینساز (الجراحین) توانیان دەستكارى مۆخى مرۆفە بكەن و ئەگەر لە كار كەوتیبت لێى بپەن و لێى فەرى بدەن... جا لەگەڵ ئەو بە هەزاران نەخۆشەى لە مۆخیان بپردراوه و فەرى دراوه، هیچ توشى كەم بیری یان شت لە یاد چوونەوه نەبون... خو ئەگەر راست بوایە بیرهوهرى تۆمارى سەر مۆخ بوایە ئەبوایە بە لا بردنى هەر پارچەیهك مۆخ لە مێشك ئادەمیزاد كەلینىكى گەورەى لە ئەرشیفى بیرهوهرى مرۆفدا دروست بكردایە... كەچى واش نیە و... هیچ توشى شت لە یاد چوون نایبت^{۲۳}... كەواتە ژیری مۆخ نیە و بەلأ دەست ترە لە مۆخ و مۆخ خۆى دەستەوسانە لە هەلسۆراندنى كارەكەى خۆیدا كە بێرکردنەوهیە بەهۆى ژیریەوه ئەبێت كە ژیریش تیشك و پرشنگى گیانە.

^{۲۲} ایماننا بالله بين الفكر المطلق والقرآن العظيم ، للشیخ محمود محمد غریب ، ص ۸ .

^{۲۳} سەیری كتیبی گەشتەكەم لە گومانەوه بۆ باومەر ۲۶ ل . بكە .

ج. جا ئه گهر به نرخترین و به دهسه لاترین ماده له بونه وهردا بهو جوړه بیټ ئیتر ئه بیټ چ ماده یه که هه بیټ بتوانیټ شت دروست بکات !!؟؟. دیاریه که هیچ ماده یه که نه ئه توانیټ شت دروست بکات یان خوئی دروست بکات وه نه ئه توانی شت به خشیت.

د. کاتی ئیمه ئه لئین ئه و شته خوئی خوئی دروست کردوه، مانای ئه وه یه ئه بیټ له نه بونه وه خوئی خوئی هیټا بیټه بون... به لام شتیټ که خوئی نه بیټ چون ئه توانیټ له جیهانی بوندا پهل بهاوی؟

ه. تا ئیستا چهند جار زاناکانی سهردهم هه ولیانداوه بو ئه وه ی بتوانن تاقه (خانه - سیل - خلیه) یه کی زیندوو دروست بکن.. بهو هه موو زانیاری و دهسه لات و ژیری ئه لکترونی سده ی بیسته وه و بهو هه موو که رهسته زوره ی له بهر دهستیاندا هه یه، نه یان توانی تاقه خانه یه که دروست بکن.. ئایا ماده ی بی ژیری و ویل چون ئه توانی خوئی خوئی دروست بکات..؟ یان بهر یکه وت دروست ئه بی..؟ له م به لگه زانیاریانه ی سهره وه بو مان دهر ئه که ویت که هر گیز ماده ناتوانیټ خوئی خوئی دروست بکات.

که واته نهو سروشتهی بتوانیت شت دروست بکات نابیت ماده بیت به لکو نه بیت هیژکی نه و دیوو ماده (ما وراء المادة) بی.

۲. وا زانیاری سه لماندی که سروشت نه گهر دروستکهر (خالق) بیت، نه بی هیژکی به دهسه لآتر بی له ماده و هلسورینه ری ماده بی... جا با بزاین نه و هیزه هیژکی داناو به تواناو بیسه ره، یان هیژکی نابیناو که پرو کویره که نه مهیش مه بهستی وشه ی - سروشت - لای نه وانهی نه یانه وی خویمان به وشه ی (خوا) کهر بکن و خواجه کی نابیناو که پرو کویری وه کو (طبیعة) یان بو خویمان تاشیوه و له باتی (هوبه ل و عوززا) که ی نه وسا داوای هموو شتیک و چاومرپی هموو شتیک له و (طبیعة) وه نه کهن. داروین (Darwin) له کتیبی - التطور - دا نه لی (سروش ت هموو شتیک دروست نه کات و دهسه لآتیک بی سنوری هیه) وه دیسان هر له و کتیبه یدا نه لی (سروش کویرانه پهل نه هاوی و دووره له هموو یاسایه که وه) ۲۴.

^{۲۱} کتیبی (پنکوت له تهرازووی ژیریدا ل ۲۹) وتومه داروین باومرپی به بونی خوا بووه له کتیبی (قصه الايمان - ندیم الجسر ص ۱۸۷ - ۱۸۸) دا و مرمرگرتوه، نه ره راسته به لام راستتر نه ره به لهم نواییه دا سه هیونیزم توانیان داروین و بیردوژیه کانی بکهن و به کاری بینن بو پوخاندنی هموو ناینیک سهیری کتیبی (نظریة داروین بین الفکر والقرآن، محمد علی الفلاحی ص ۹) بکه. له دوی نه کهرین و فروشتنه نیترله

ئهمه نهك ته نیا داروین و قوتابیانی داروین ئهم بته یان بۆ خویان تاشیوه و له جیی خواکه یان دایان ناوه، به لكو زور له ئیمیش که شوینکه و تهی نه وانین و له هه موو شتی کدا یه کسه ر لاسایی ئه وان ئه که یه نه وه ئهم خوایه مان بۆ خو مان تاشیوه و هه ر به مندالی ساواکانمانی پی گۆش ئه که یین و به م وشه بت په رسته ی زۆربه ی کتیبه کان و لاپه ره کانی گۆفار و پوژنامه و چاپه مه نیه کانی تریش ناواخن خراون و پر کران.

منیش ئه لیم:

۱. وا ئیمه کۆنه په رسته و دواکه و توین... به لام با ئه و پيشکه و توو پوژنبرانه ی ئیمه و نه وانه ی ئه و روپاش پرسیار بکه ن له پیاوه ژیره کانیان و له ماموستا پروفیسوره کانیان و خاوه نانی شه هاده ی دکتورایان... چونکه نه وان بیر تیژن هیه قسه یه ک ناکه ن و هیه و ته یه ک له ده میان ناترازی هه تا جیگای و ته که یان نه که نه وه و به ته رازوی زانیاری نه یکیشن با پرسیاریان لی بکه ن و بلین: ئه و سروشته ی که خوی کاره کانی هه ره مه کی بیت و دووربیت له ژیره وه چون نه توانیت ئیمه ی

ئاینی باو باپیری که - فلاسی - بوو په شیمان بویه ره باوهریشی به بونی خوا نه ماو له په نای سروشت گهریداو به ناوی زانیاریه وه الحادی بلاو نه کرده وه هه تا دزخیکی سازگار بۆ جه ره کان ئه نجام بدات .

خاوەن ژیری دروست بکات.. ؟ ئەو کە خۆی ژیری نیه چۆن ئەتوانیت ژیری ببهخشیت به ئیمه.. ؟ کەسێک خۆی شتیکی نهییت چۆن ئەتوانیت لێی ببهخشیت.. ؟ چۆن ئەییت دروستکراو بهرزتر بییت له دروستکەر.. ؟ ئەو مروفهی کە سروشت دروستی کردوو و شتی پی بهخشیوه، هه موو هه لسوکه و تیکی به پیی یاسایهکی پێک و قهشهنگ و ورده، کەچی خواکە ی - سروشت = (شەرم کویرم ناپاریزم) کارهکانی ئەکات... ئەمه راسته.. ؟ !
 راستیهکە ی ئەمه ئەو هه تیهیه بوو ئەو روپاییهکانی تیکهوت کاتی له دهستی چه په لێ کلێسه و پیاوانی کلێسه هه لاتن و باوهریان به خوانه ما، ئەمجا خاویهکیان بو دروستکەری بونه وەر تاشی و ناویاننا (سروشته).

ب. ئەگەر چاویک بخشینینه وه به تیۆری یه که می باسه که مان (بونه وەر بی یاسایه) و - کە نهختیک له سه یاسای بونه وەر دواین - وه ئەو یاسا پێک و ناوازهیه ی له م بونه وەر هه دا هه یه، بیخهینه تەرازووی ژیری وه - خۆشمان بی هۆش نه کهین - و به ژیری که ی بی لایه ن سه ییری راستی مه سه له که بکهین و بریار دهریکهین به رامبه ر وشه ی - سروشتی دروستکەری بونه وەر - له و باوهردا نیم هه رگیز ژیری مان پێگه ی نه وه مان بدات بلێن، سروشتیکی دور له یاسا و که رو کویر بتوانیت ئەم بونه وەر پ

له یاسا پښکه نه نجام بدات و دروستی بکات... ژیری تهلی
 هه موو کات ته بی نه خشه ی دروستکردنی خانویه ک به میسکی
 خاوه ن ژیریه کدا بیټ - گهرچی که رهسته که یشی ناماده بیټ -
 نه مجا نه و ژیره ده ست نه داته دروستکردنی خانووه که،
 خانوویه کی ساده ی بی نرخ.. !! نه ی نه م بونه وهره فراوان و
 ناوازه یه پیش دروستکردنی پیویستی به خاوه ن ژیریه ک و
 نه خشه کی شیک نه.. ؟ نیوه و ویزدانقان هه رگیز هیژیک ی نالوژی
 دور له ژیری نه توانیت نه م یاسا ورده و نه م دیمه نه جوانه و نه م
 ورده کاریه قه شه نگه دروست بکات..؟؟؟

بونی ژیریه کی به هیژ له م بونه وهره دا به تایبه تی ژیری - عقل
 ی ناده میزادو نه م یاسا ورده ی بونه وهر هه موو سروشت
 په رسته کان نه خاته وه به درویه وه و پییان نه لین (نابیت
 سروشتیکی بی ژیری و هه ره مه کی نه م بونه وهره ی دروست
 کرد بیټ).

۳. به م شیویه بو مان دهر کهوت که - سروشت - نه گهر مادده و
 کو مه له ی مادده بی ناتوانی شت دروست بکات و نه م بونه وهره
 نه نجام بدات... وه دیسان نه گهر مه به ستیان له (سروشته)
 هیژیک ی میتافیزیکی یه و به لام هه ر بو نه وه ی له وشه ی (خوا)
 رابکه ن نه لین نه م هیژه نابینا و که پرو کویر و هه نشه و واشه یه..

دیسان ئەم هیژهیش ناتوانی - وهکو له پیشهوه باسمانکرد -
 ئەو ژیریعی ئادهمیزاد و ئەو یاسا شیرینهی له م بونهوهردا
 ههیه، دروست بکات.

لپردها هیچ چارهیهك نیه بو ئەوان تهنیا ئەوهنده نهبی، كه
 خۆیان بدن به دهستهوهو بلین - هیژنکی به دهسهلاتر له
 ماددهو به هیژتر له ههموو بونهوهر ئەم بونهوهردی دروستکردوه
 و ئەو هیژهیش بینهرو بیسهرو زاناو به توانا و ئاگاداره له ههموو
 ههلسوکهوتیکی پارچهکانی ئەم بونهوهره ههر له بچوکتین ناتۆم
 ههتا گهورهترین كهشكەشانی گهردون... بهناچاری و بهزۆر ئەبی
 ددان بهم راستیهدا بنین و بلین ئەبی ئەو هیژه بهدهسهلاته زاناو
 توانایه ئەم بونهوهردی دروستکردبی.

جا کاتی من له کتیبی (پیکهوت له تهرازووی ژیریدا ل ۳۵)
 ئەلیم (سروشته ههر مانای خوایه) و هندی لهوانهی نه به ژیری
 خۆیان بیر له شت ئەکه نهوهو نه به چاوی خۆیان سهیری شت
 ئەکهن و نه به بیرى خۆیان شت ته ته له ئەکهن په خنهم لى
 ئەگرن... من مه بهستم ئەو سروشته زانا به توانا بیسهرهیه له م
 خالی سیهه مه دا باسمانکرد... كه ئەمهیش ههر (خوا) کهى
 خۆمان ئەگریتهوه و تهنیا وشهى (خوا) یان گوپیوه تهوه به
 وشهى (سروشته)... گوپینهوهى وشهیه و هیچی تر.

کاتی داروین نهلی (سروشته هه موو شتیك دروست نه کات و دهسه لاتیکی بی سنوری ههیه)، ئایا نه گهر وشه ی (سروشته) بکوژینینه وه و وشه ی (خوا) دابننن ته واو دهرناچیت ... ؟ که واته راسته نه مه پاکردن و هه لاتنه له وشه وه بو وشه له (خوا) وه بو وشه ی (سروشته) ئیتر (داروین) و نمونه ی داروین هه یچ پاله وانیه تیه کی زانیارییان به کارنه هیناوه ته نیا نه وهنده ههیه خوای پهروهردگاری راستیان گوژیوه ته وه به بتیک - نه ویش ته نیا له جیهانی نه ندیشه دا و - ناویان ناوه سروشته.

(خوا) نه م بونه وه ره ی دروست کرده

له و باسانه ی پیشوودا که گویمانگرت له زانیاری و ژیری بو مان دهرکه وت سه ره تایه ک بو دروستبونی بونه وه ره بووه و نه م بونه وه ره پر یاسا ناوازهیه زور دووره له وه ی به پیکه وت دروست بوو بیت، دیسان هر زانیاری بو ی سه لماندین نه و سروشته ی لای هه ندی نه زان و هه ژار به دروستکهری بونه وه ره ی داننه نین نه گهر ماده بیت ناتوانی شت دروست بکات و نه گهر هیزیکی نه و دیوی ماده ویش بی هه رگیز ناگونجی هیزیکی هه ره مه کی و بی ژیری ناوبننن - سروشته - و بیکه ین به خواو دروستکهری بونه وه ره ..

وه بينيمان چؤن زانيارى و ژيرى زؤرى كرد له ههموو سروشت پهرستارهكان به وهى كه ئه بى ئه وهىزهى ئه م بونه وه وهى دروست كر دى هيزىكى زاناو به تواناو به دهسه لاتر بى له ههموو خاوهن هيزىك، كه ئه وپيش هه ر خواى گه و ره و په روه ر دگارى توى توى دآيت..

ئهى خواى گه و ره هه ر توى خاوهنى به رزترين و پيروترين ئاوه لئاو (صفه) يكي خوايه تى و شايسته ي ئه وهى نه ك شه و و رؤژى پينچ جار كړنوشيت بؤ به رين به لكو و ههموو ته مه نمان به لاره مليى و گه رده ن كه چييه وه نيو چاومان بساويته تؤزو گه ردى مزگه و ته كانت و دلئمان به تروسكاييه ك له نيرراوه و پيروژى (قورئان) هكه ت پوناك بكه ينه وه.

ئهى خواى گه و ره چؤن له تاو دهسه لات و هيزى تؤدا هه ر به زمان ته پ و تؤزو گل و خؤلى كوئترين مزگه وت و داروخاوترين په رستگاكانت له دواكه وتوتترين لاديدا نه لئسمه وه و پوى زهرد و به ندايه تيم نه ساومه ئه و به رماله پيروژانه.

ئهى خواى گه و ره ئه وانهى كه تؤ نانا سن، ئه گه ر سه يرى ساده ترين دروستكراوه كانت بكه ن زؤر به ئاسانى تؤ - به لى . هه ر خؤت - به دى ئه كه ن و ئه تبينن.

به مندالی سەر له ئیواران له گەل هاو له کاندایا ئه پویشتین بو
سەر شاخ و گردۆلکه کانی پشتی (سید صادق) هوه و که خۆرئاوا
ئهبوو سهیری دیمه نی شه مشه مه کویره کاندان ئه کرد سهیرمان
ئه کردن چون به یه کدا ئه هاتن...

جاری وا ئهبوو پۆلیکی گوره خویان ئه کرد به نیو پۆلیکی له
خویان زۆرتردا به تیژی به ناو یه کدا تی ئه پهرین، بی ئه وهی
هیچیان له یه کتری بدن، یان چه ند جار به دهستی ئه نقه ست
شه مشه مه کویره ئه گرت و هه لمه دا بو ته لی ته له فۆن یان دیوار،
که چی به هیچ جوړیک لینی نه ئه دا... نه مه زانی بو چی ئه
شه مشه مه کویره نابینایه نادات له و ته له باریکه و چون چاوی
ئو ته له ی به دی ئه کرد.

ئمه خولیا یه ک بوو له سه رمدا هه تا گوره بووم و بیرم زیاتر
فراوان بوو پرسیارم له مامۆستا کانه ئه کرد نهینی ئه مه شه مشه مه
کویره یه، تا دوا جار پینیان وتم که خوا ئامیریکی (پاداری) بو
هه موو شه مشه مه کویره یه ک دروسه تکرده و هه ییج
شه مشه مه کویره یه ک نیه ئه م ئامیره ی تیدا نه بی^{۲۰}.

هه ر بیرم له وشه ی پادارو چونیتی کارکردنی ئه کرده وه
پرسیارم له م و له و ئه کرد... تا دوا پرسیارم هاته سه ر ئه وهی

^{۲۰} هذا هو الله ، الاستاذ محمود شبيب ، ص ۱۸

ئەموت باشه، خو ئەم ئامیزەری شەمشەمە کوێرە ئەندازیارێک سەرپەرشتی پاک و تەمیزی و چەورکردن و شوین و گوێزینی پارچەکانی ناکات.

بەلام هەموو فرۆکەیهک پێش فرین، زۆر بە وردی ئەندازیارێکی پسیۆر سەیری ئەو راداره ئەکات و دلتیا ئەبی له تەواوی و چاکی ئەو راداره و له سەر تەبەلەیهکی تایبەتی مۆری تەواوی کارکردنی راداره که ئەکات ئەمجا ئەو فرۆکەیه ئەفریت، که چی - له گەل ئەوهیشدا - هەر تاوه نەتاوهیهک بەری گویمان ئەکەوێت فلانە فرۆکە کهوتە خواروه فیساره فرۆکە دای له چیا ی فلانی و هە پروون هە پروون بوو... بۆیه منیش له گەل (پیره میرد) ی^{٢٦} خوا لی خوشبوودا ئەلیم:

خوایه ئەوانه ی که بی باوه پڤن
هیچیان نەدیوه وا هەلەوه پڤن
ئەگینا سەیری باغیکی گول کەن
تەماشایه کی به عەقل و دل کەن
ئەو پەنگه جوانه ی پەره ی (هەر جایی)^{٢٧}

^{٢٦} پیره میردی نەمر مامۆستا هاوار ل ٢٧٠.

^{٢٧} له کتێبی (پنکەوت له تەرازوی ژیریدا ل ٣٩) و تومە داروین باوه پری به بونی خوا بووه له کتێبی (قصه الایمان - ندیم الجسر ص ١٨٧ - ١٨٨) دا وەر مگرتوو ه . ئەوه راسته بەلام راستتر ئەوهیه له م دواییه دا صه هیونیزم توانیان داروین و

به زهره بینسی تیشکی بینایی
 لئی ورد بنه وه که نهو صنعه ته
 کی دهلی زادهی خووی طبیعه ته . ؟
 گه لای (گولپه سه ند) ^{۲۸} کام مه قسه د بپی ؟
 (په ردهی عروسسی) ^{۲۹} کی په ردهی دپی .. ؟
 کی هات (لاولوی) ^{۳۰} به دار ئالان .. ؟
 کام دهست گهر دنی (وه نه وشه ی) ^{۳۱} شکان .. ؟

چون ژیان په یدا بووه ؟

بو وه لامدانه وهی ئه م پرسیاره گرانه هر له دیرین پرژگاری
 میژوه وه تا نه مپرو زانا فه لسه فهیه کان بوون به سی به شه وه و
 خاوه نی سی پیشنیارن له م باره وه :

بیردوژیه کانی بکرن و به کاری بینن بو پوخاندنی هه موو ئاینیک سهیری کتیبی
 (نظریه داروین بین الفکر والقرآن ، محمد علی الفلاحی ص ۹) بکه . له دوا ی نهو کرین
 و فروشته نه ئیتر له ئاینی باو باپیری که - فلاسی - بوو په شیمان بویه وه و
 باوه ریشی به بونی خوا نه ماو له په نای سروشت گهریداو به ناوی زانیاریه وه
 الحادی بلاو نه کرده وه هه تا دوخیکی سازگار بو جوړه کان نه انجام بدات .

^{۲۸} ناوی گوله .

^{۲۹} ناوی گوله .

^{۳۰} ناوی گوله .

^{۳۱} ناوی گوله .

١. ھەندىكىيان ئەلەين ژيان يەكسەر لە ماددە پەيدا بوو بى ئەوھى پىويستمان بە دروستكەرو (خوا) ھەبى... ئەمانىش (ماددەكانن) و بە دوو جۆر ئەم پايە شىتەل ئەكەن.

ا. يان ئەلەين بەھۆى يەكگرتنى ئەو ماددانە و ئەو توخمانە بەشىوھى (پىكەوت) ژيان يەكسەر لە ماددە پەيدا بوو.

ب. يان ئەلەين بەھۆى ھىزىكى ناوخۆى كەلە ماددەدا ھەيە ئەو ماددانە خۆيان توانيان ژيان لە خۆياندا دروست بكەن.

٢. كۆمەلى دووھەم - نەيانويستووھ لەم بارەوھ بكوئەوھ يان كۆلۆنەتەوھ بەلام نەگەيشتووئەتە ئەنجام وازيان لى ھىناوھ و بە وشەى (نازانم) وەلاميان داوھتەوھ.. وتويانە ئىمە نازانين چۆن ژيان دروستبووھ... ئەمانە پى يان ئەوترى (خاوھن گوماتن - المتردون) تەنانت پىشنياريان بەرامبەر بونى خوايش ھەر بەو جۆرە بووھ... نەتوانيويانە بليئ ھەيە وە نە توانيويانە بليئ نيە.

٣. كۆمەلى سىئەم - كە رىژەى زاناكانيان ٩٢٪ ى زاناكانن^{٢٢} ئەلەين... ژيان لە ماددە دروستبووھ بەلام نەك بەھىزى ناوخۆى ماددە يان بەپىكەوت، بەلكو بەھىزىكى دەسەلاتى دروستكەرىكى بالآ - كە خوايە - و خاوھنى زانيارىەكى بى سنورو ئارەزوويەكى فراوانە.

^{٢٢} العلم ليس كالفرا ، د. محسن عبدالحميد ص ١٠ .

وینهی ئەم سێ کۆمهله زانایه م وهکو دیمه نی ئەو فرۆکه بی
 فرۆکه وانه دیته پیش چاو که له کاتی خۆیدا هه ر بیرم لی
 نه کرده وه .

له هیرشه ناره واکه ی ئیسرائیل بو داگیرکردنی بهری
 پوژئاوای (ئوردن) له حوزهیرانی ۱۹۶۷ دا من سهرباز بووم له
 (که رکوک) ئیواریهک (سه ر لقه = امر السریه) که مان کوی
 کردینه وه وتی (راپوژتیکمان) بو هاتوو ه و نه لی:

(دوینی به یانی فرۆکه یه کی سووسه که ر (استطلاع) به سه ر
 (که رکوکدا) گه راوه و له وانه یه دوژمن بو ردومان بکات ... ناگادارین
 و سه نگر هه لکه نن و ... هتد...).

وه کاتی باسی ئەم فرۆکه مانه لی پرسی وتی (ئەم فرۆکه یه به
 بی فرۆکه وانه نه فری و بو ئەو شوینه ی بیانه وی ئەپوات و وینه
 و نه خشه ی پیویست نه گری و به پیی پیویست بهرز و نزم
 نه بیته وه و پووی نه چه رخی نی ... هه ر خوی بی فرۆکه وان ئەمانه
 ئەکات و نه گه ریته وه شوینی خوی، هیه ک سه یکی شی تی دا
 نیه ... به لام له راستیدا زانایه ک - یان چه ند زانایه ک - له و
 ولاته ی ئەو فرۆکه ی نار دووه، به هیزی نامیری ئەلکترۆنی و
 زانیاری ئەمانه هه موو به و فرۆکه یه ئەکات و ... هتد...).

لیږده دا من بیرم لهم فرۆکه یه ئه کرده وه و ئه موت – ئه گهر ئه و
 فرۆکه یه بخړیته خواره وه و خه لکی بړون بو سه یری که لاکه که ی
 بو یان دهر بکه وی ئه م فرۆکه، فرۆکه وان و شو فیږ و هیچ
 که سیکی تیډا نه بو وه – ئه بی رای ئه و خه لکه به رام بهر به و
 فرۆکه یه و چو نیتی کار کردنی ئه و فرۆکه چی بیت .. ؟
 زور دیارییه ئه بن به سی کومه له وه و ئه بنه خاوه نی سی را:
 ۱. هه ندیکیان ئه لئین ئه م فرۆکه یه هه ر له خو یه وه و به هیژیکی
 ناو خو یی ئه پروات به ریکه وت ری ئه که وتو وه ته ئیره .
 ۲. هه ندیکی تریان به وشه ی (نازانم) وه لآمه کانیا ن ئه دهنه وه و
 ئه لئین نازانین چو ن به بی فرۆکه وان فریوه .. ؟ !!
 ۳. هه ندیکی تریان هه رگیز له و بپروایه دا نه نه بون ئه م فرۆکه یه
 بی سه ره رشتی کردن به و شیوه یه به ره لآ بکړیت ... بی
 ژیره کی زانا به و شیوه یه کاربکات و بفریت و بنیشیته وه .^{۲۲}
 جا من رای ی ئه و سی کومه له یه ی پیشه وه – له بابته چو نیتی
 په یدا بونی ژیا نه وه – م وه کو ئه م سی وه لآمه و کاتی که وتنی ئه م
 فرۆکه یه دیته پینش چاو .

^{۲۲} سه یری اضواء من القران علی الانسان و نشاة الكون و الحیاة ، عبدالغنی الخطیب ، ص ۱۷۶ بکه .

۱. کۆمهلی یه کهم: ماددییه کائن، چونکه هرچی بهر ههستیان نه که ویت، به بونی دانانین و ئەلین به پیکهوت دروست بووه یان به هیژکی ناوخرۆیی پهیدا بووه.

ا- بهراستی ئەم ماددییه زۆر سهیرن، کاتی باسی چۆنییتی پهیدا بونی ژیان و سارد بونه وهی زهوی، یان دروست بونی یه کهم خانه ئە کهن ئەلیی خۆیان له سههر کورسیهک دانیشبون و ناگاداری هه موو پوداوه که بون و^{۲۴} ... نازانن که شوینی تیۆریک که وتون له سهدا هه شتای دووره له راستیه وه.

ب. له پیشه وه وتمان ته نیا بو دروست بونی یهک تاقه گهردی پرۆتینی که به پیکهوت دروست بیت پیویستمان به ملیون جار نه وهندهی ئەم بونه وهره مادهی تره یه وه کو پیویستمان به وهنده سال هه یه که زیاتر بی له هه موو ته مه نی بونه وهر، بو پیکهاتنی ئەم تاقه گهره.

ج. دیسان زانیاری بو سلهماندین که ماده ناتوانی خۆی خۆی دروست بکات وه ماده خۆی ژیری و زانیاری و سهلیقهی نیه بتولنی - بهر هیژه ناوخرۆیییه... خۆی خۆی دروست بکات یان ژیان به خۆی ببه خشییت.

^{۲۴} سهیری پۆژنامهی (بیری نوی ژماره (۲۳۷) ۱۹۷۹/۴/۲۳) وه ماموستا فوناد حه مه رهشید) بکه ..

د. زانیاری ئەلی کاتی زهوی له خۆر جیابووێهه پلهی گهرمی به شیوهیهك بوو هه موو زهوی وهكو پشكۆیهك وابوو، چونكه پلهی گهرمی سهر زهوی وهكو پلهی گهرمای سهر خۆر وابوو كه بریتیه له (دوانزه ههزار پلهی فهره نایتی) هه مومان ئەزانین ژیان بئ ههواى ئوكسجین نابى... وه زۆر ستهمیكى زانیاری و ژیرییه لهو ناو پشكۆیهدا تاقه ئاتۆمیک ئوكسجین و هایدرۆجین بمینیتهوهو نه سوتی... چونكه ئوكسجین خۆی بتهرتهی ئاگره، وه ئهه ئاگرهیش بئ ههوا ناسوتی... ههواى هایدرۆجین ههروهكو یارمهتی سوتان ئەدات، خوشی ئەسوتی... بهتایبهتی ئەو پله گهرما فراوانه ی زاناكان باسی ئەكهن چۆن ماوه ئەدات به مانهوهی یهك تاقه ئاتۆم ئوكسجین یان هایدرۆجین؟ چۆن هه مووی ناسوتی...؟ ئەگهر هه مووشی سوتا دوایی ئەم ههوایه له کۆیوه هاتهوه...؟ ئەی ئاو چۆن دروست بوو...؟ خۆ به گهواهی زاناكانی گهردونزانی هه موو پارچهكانی كۆمهلهی خۆر - بهلكو هه موو پارچهكانی بونههر - یهك ئاگر بون له گهرمیدا، نه ئاوو نه ههوا و نه ههیچ كهرسهیهکی ژیانیان تیندا نه بووه^{٢٠}.

٢. كۆمهلی دووههه: كه ههیچ له دهسهلات و توانای خوا نازانن و ژیرییش پینگای نه بونی خویان نادات، نه ئەوهیه - وهكو

^{٢٠} اضاء من القرآن على الانسان و نشأة الكون و الحیاة ص ١٤٧ ..

موسلمانه كان بلین - خوا دروستی کردوه وه نه ئه ویشه - وهکو ماددییه كان - بلین له خویه وه دروستبووه. بهو شیوهیه له ناو گوماندا ماونه ته وه.

۳. کۆمه لی سیهم: که به هوی نیراوه کانی خواوه (درودی خویان له سه ربی) شاره زای دسه لات و توانای خوان و ئه زانن، خوا هه رشتی بیهوی بیکات له لای گه لیك ئاسانه و ئه لین - ماده ده خوی نه ژیانی تیدا هیه و نه زانیاری و نه ژیری هه تا بتوانی ژیان به خوی به خشیت... به لکو به پیی به خشنده یی خوا ژیان به هوی ماده وه له ماده دا دروستبووه و ژیری و زانیاری و ژیانی پی به خشیه ^{۳۶}.

به شی دووهه م: چۆنیتی دروستبونی بونه وه ر:

تا ئیره له باره ی هوی دروست بونی بونه وه ره وه دواين و توانیمان به پنگایه کی زانیاریانه (خوا) و دروستکهری بونه وه ری بونه وه ر بدۆزینه وه و هه موو بیروباوه پریکی پوچی نه گونجاو له گه ل ژیری و زانیاریدا به درۆ بخرینه وه... ئیستا له م به شه ی دووهه م دا - زۆر - به په له باسیکی چۆنیتی دروستبونی ئه م

^{۳۶} داواکارم خوا یارمه تیمان بدات بۆ نویتی کتیبی ناینده مان به ناو نیشانی داروین له تهرارزوی ژیریدا) به لکو تیشکیك بهاوینه سه ر راستی ئه م باسه .

بۇنەھەرە ئەكەين و وتەكانى قورئانى پىرۈز و زانىارى - لەم بارەوہ - بەرامبەر ئەكەين.

بەلام پېشەكى پېويستە چەند ئاگادارىەكى گرنىگ ھەيە لە يادمان نەچىت:

۱. قورئانى بەفەر كىتېبىكى زانىارى پۈوت نىە... بەلكو كىتېبى نەخشەى پىنگاى چۈونە لاي خواو چاوساغى پىنگاى ژيانە، بەلام لە زۆر جىگادا داوامان لى ئەكات لە دروستكراوہكانى خوا ورد بىينەوہ، بۇ ئەوہى جىگاي دەستى بەھىزى خواى گەرەمان بۇ دەرېكەوى... وە قورئان خۆيشى لەگەلى شويندا پەنجە رائەكىشى بۇ چۈنىتى دروستبۈنى ھەندى شتى گرنىگى بۇنەوہر و ھانمان ئەدا بۇ گەران بەدوى ھوى دروستبۈنەكەيدا... وەكو سەرەشقىك بىت بۇ ئىمە لەلايەكەوہ و لەلايەكى ترەوہ بۇ باسكردنى دەرگاي لىكۆلىنەوہو گەران.

۲. ھەندى لە نوسەرەكانمان بەھەلەدا چۈون و وايمان زانىوہ ئايىنى پىرۈزى ئىسلامىش - وەكو ئايىنە دەست لى دراوہكانى تر - دژى لىكۆلىنەوہى زانىارىەو خويندىنى زانىارىە ئەكادىمىيەكانى قەدەغە كردوہ... بۇ نمونە مامۇستا (رەئوف حسن) لە كىتېبى (گەردون ۷) دا ئەلى (پىاوانى ئايىنى وايمان ئەزانى - خويندىنى لەياد چوہ - ناگونجى دژى فەرمودەكانى

پیغهمبه رهو - گوایا ئهو ئایینانه - به خه لکی ئه لئین درو ئه کهن
 ئه وانه ی ئه لئین، باران له هه لمی ده ریاکان په یدا ئه بی و یان که
 ئه لئین زهوی به ده وری خوژدا ئه سوپیته وه، وه کافرن چونکه
 زمانی کافر ئه خوینن... وه ماموستا (ره ئوف) نایه وی به لگه ی
 زیاتر بینیته وه بو سه لماندنی به ره ره کانینی - ئاین و ده ست و
 پیوه ندی ئاین - دژی زاناکان چونکه - مه حکمه ی تفتیش -
 ئه مه یان بو پون ئه کاته وه.

خوا له ماموستا (ره ئوف حسن) ببوریت و لئی نه گریت...
 به لام نازانین ئایا (محکمه ی تفتیش) مه لاکانی کوردستان له
 خانه قای (بیاره) دایانابوو...؟ یان سوتاندنی - برنو - به
 فه رمانی - غه زالی - بوو له به رده رکی (نظامیه) که یدا...؟ یان
 (گالیلو) له کام - حوجره ی فه قی - دا به ند کرابوو...؟ ئه گه ر
 قورئان دژی پیشکه وتنی زانیارییه بوچی بو به لگه تاوانی
 پیوانی که نیسه ی مه سیحی و - پاپاکانی ئینجیل - ی
 هیناوه ته وه؟ بوچی که س ئه توانی تاقه هه لویستیککی ئیسلام -
 له سه رانه ری میژووی ره نگینیدا - بدات به ده سه ته وه که دژی
 زانست وه ستابی؟! نازانم ئه م نایه ته ی باسی چوئیتی باران
 بارین - هه لم - نه کات له قورئاندا نیه؟ ﴿الَّذِينَ تَرَأَى اللَّهَ يُرَوُّهُمْ﴾ النور/ ٤٣...؟ یان
 ﴿يُولَفُ يَنْهَهُ، ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى الْوَدَّكَ يَخْرُجُ مِنْ حِلَابِهِ﴾ النور/ ٤٣...؟ یان

ئەو ئایه تهی که ئەفه رمی: ﴿يُكْوِرُ اَلْاَيْلَ عَلٰى اَلْتَّهَارِ وَيُكْوِرُ اَلْتَّهَارَ عَلٰى اَلْاَيْلِ﴾ الزمره... ؟ (تکویر) مانای چی...؟ ئایینی پیروزی ئیسلام هیچ کاتی دژی پیشکه وتنی زانست نه وه ستاره. مه لاکان بویه منالیان نه نه خسته قوتابخانه، چونکه ئەو کاتهی قوتابخانه هاته کوردستانه وه بنکه یه کی سیخوری ئینگلیز بوو، وه ئەگەر سه رژمیرییه کی ده رچوانی ئەو قوتابخانه بکهین... و ابزانم زۆربه یان به سیخوری داگیرکه به رچاو ئەکه ویت، وه مه لاکان نه یان وتوو کچ نه واته قوتابخانه به لکو وتویانه پیغه مبه ری مه زن (درودی خوی له سه ر بیّت) فه رموو یه تی (طلب العلم فریظه علی کل مسلم و مسلمة) ته نیا ئەوه نده یه ئەلین پیویسته ئافره ت به ئابروو بی نه که به په لاً.

له گهل ئەوه یشدا نابی هندی له وه مه لایانه ی خویان ناو ناوه مه لاو سه پینراون به سه ر ئیسلامدا و دورن له گیانی ئیسلام و مه لایه تی راسته قینه (وه کو پیشه وایه کی گهل) ته نانه ت هیچ له ئیسلام نازانن پیشنوویژییه که نه بی، نابی ئەوانه به نوینه ری ئیسلام دابنرین و له روانگی کرده وه کانی ئەوانه وه پروانریته ئیسلام و کرده وه کانی ئەوان فری بدریت به سه ر ئیسلامدا ته نانه ت زۆربه یان ده ورئکی سه ره کیان هه بوو له تارنانی لاوه کانمان له ئیسلام.

۳. ئەو زاراوانەیی که ئیستا زانستی تازە بەکاری ئەهینی جیا یە له گەل ئەو زاراوانەیی قورئان بەکاری ئەهینی، بەلام هەردوکیان یەک مەبەستیان هەیه، بۆ نمونە: زانیاری ئەلی ئەم کەشکەشان و گەردون و ئەستیرەو هەتاوانەیی بونەوەر لە بنەپەتدا تۆپە ئە گازیکی چپو یەر بوو لە ئەنجامی خەست بونەوەر و گەورەیی قەوارەیی و سوپاندنەو هەیه کی سەر سوپەینەردا تەقیەو، قورئانیش ئەفەرموی: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا...﴾ (الانبیاء ۳۰) واتە ئەو بۆ بیباوەرەکان سەیری ناسمان و زەوی ناکەن کاتی خۆی یەک تۆپە ئە بون لیکنان جیا کردونەتەو (...).

۴. چۆنیتی تەقینەوەر و دروستبونی ئەم پارچانەیی بونەوەر هەتا دروستبونی زەوی خۆمان و پەیدا بونی ژیان و سەوز بونی پروەک و هەموو پلەکانی ئەم قوئاغانە لە قورئاندا باسکراو... بەلام بە شیوەیەکی پەرژوبلاو و دەپەڕینی دەسەلاتی خوا و بەشیوەی دەست ڕاکێشان.

۵. لە هەموو سەرانسەری قوئاغانەکانی زانیاریدا هەتا ئیستا هیچ فەرمودە یەکی قورئانی پەرۆز دژی هیچ پێشکەوتن و هیچ بەرەمیکی زانیاری نەو هەستاو بە لکو شان بە شانی یەکتەری پویشتون و هەتا زانست پێش بکەوی پاستی و وردەکاری

فه موده کانی قورئان زیاتر دهرئه که وی و په رچقه ئه دریته وه... به لام هندی تیور که زادهی ئه ندیشه ن و دورن له گیانی زانست و موری زانستیان لی دراوه و به ناوی زانیاری و زانسته وه بلاو کراونه ته وه... نه گهر له گهل ریبازه که ی قورئاندا نه گونجی، نه و تیوران ه فری ئه درینه وه به سهر خاوه نه کانیاندا و له تهرازوی راستیدا کیشی بو دانانریت. پاش ئه م چه ند تیبنیه و پیش ئه وه ی بیینه وه سهر باسه که مان با گوی بگرین له چه ند ده قیکسی قورئان، نه و جا دیینه وه سهر شیه ته لکردنه وه ی زانیاری له باره ی چونیته و ته نینه ئه م نه خشه ناوازه یه ی که ناوی بونه وهره:

۱. قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ . (العنكبوت ۲۰).
۲. أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَا رَتْقَا فَفَنَقْنَهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ . (الانبیاء ۳۰).
۳. ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ (فصلت ۱۱).
۴. وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ (مود ۷).
۵. وَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَرِ السَّمَاءَ بَنَاهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَعْتَهَا فَسَوَّاهَا ﴿٢٨﴾ وَأَعْطَشَ لِبَنَاهَا وَأَخْرَجَ مِنْهَا ۶. أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَضْرِبَ مَخْلَقًا لِبَنَاتِهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَبِيَّةٌ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِمَّا يَخْرِجُ النَّاسَ

وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ، كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ (فاطر ٢٧، ٢٨).

٧. وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُبْرِحُ سَحَابًا فُسُقْنَهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ

مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ ﴿١﴾ (فاطر ٩).

٨. أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا

يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ (الطور ٣٥، ٣٦).

٩. فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ نِمْ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ نَّوَاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ (الطارق ٦، ٥).

١٠. وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ

﴿١٤﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْمًا

فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٥﴾

(المؤمنون ١٢، ١٤).

١١. وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا

وَحِجْرًا مَتَّجِرًا ﴿٥٣﴾ (الفرقان ٥٣).

١٢. أَنْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُعْطِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ

(يونس ١٠١).

به ده سستی نه نقه ست مانای ثایه ته پیروزه کانم نه کرد... چونکه
ثایه ته کان زور زانیاری قوولن و پیوستی بیان به لیدوانیکی
به ربلاو هه یه و نیمه ییش لیله دا ماوه ی نه وه مان نیه... جا بو

ئوانه‌ی ئه‌یانه‌وی به‌راوردیکی ئه‌م ئایه‌تانه بکه‌ن له‌گه‌ل و ته‌ی زانستی تازه‌دا، داواکارم سه‌یری مانای ئه‌م ئایه‌تانه له ته‌فسیری (المنار - محمد عبده) یان کتییی (التفسیر العلمی لایات الكونیة - حنفی احمد) یان ته‌فسیری (فی ظلال القرآن - سید قطب) یان ته‌فسیری (التفاسیر الواضح - د. محمد محمود الحجازی) بکه‌ن... چونکه ئه‌م ته‌فسیرانه به گیانیکی هاوچه‌رخ راقه‌ی ئایه‌ته‌کان ئه‌که‌ن.

جا ئیستا با بیینه‌وه سه‌ر باسه‌که‌مان و بزانی‌ن ئه‌م دیمه‌نه جوانه‌ی بونه‌وه‌ر و ئه‌م بونه‌وه‌ره چۆن پیکهاتون و جیاوازی نیوان ئاسن و لۆکه و ئاووه‌ه‌واو ئاگر و نه‌وت و شله و په‌قه‌و گاز و... هتد... چیه...؟ چۆن ئه‌م دیمه‌نه پیکهاتوه...؟ پاش ئه‌م لیکۆلینه‌وه‌یه بۆمان ده‌رئه‌که‌وی که ئه‌م بونه‌وه‌ره چۆن به یاسایه‌کی زۆر ورد دروستکراوه و هه‌ر له چله‌ پوشینکی بی‌نرخ هه‌تا گه‌وره‌ترین شت، بریتیه له دیواریکی قه‌شه‌نگ و وه‌ستایه‌کی شاره‌زا دروستی کردوه. ئه‌و کاته هه‌ندیکی که‌ممان له گه‌وره‌یی خواو، بی‌نرخ‌ی مادده‌و سروشتمان بۆ ده‌رئه‌که‌وی ئه‌وسا ئه‌زانین هه‌ر که‌سه بلێ (ئه‌م بونه‌وه‌ره بی‌خوایه) یان شیته یان به‌کرێ گه‌یراوی ئه‌وانه‌یه که چاویان به‌ریوه‌ته خه‌یرو بی‌ری پۆژه‌ه‌لاتی ناوه‌پراست و ولاته

ئیسلامیه کائمانه وه... ئه گهر چی به هزاران مؤری دروستکراوی زانستیش بدات له خوئی و دروشمی پهنگاوپهنگ و قه به ههلبواسی.

ئاتۆم : Atom

هر که سهیری کۆمه ئه کتیبیکی کوردی ئه کهیت و لییان نه خوینیته وه سهیر ئه کهیت هر یه که یان تامیک ئه دهن، به لکو له وانیه ههر یه که یان مروؤ بخاته جیهانیکی تایبه تیبیه وه و جیا له جیهانی ئه و کتیبهی تری ته نیشتی، کاتی که بیری چۆنیتی دروستبون و دارشتنی ئه و کتیبانه ئه کهیت سهیر ئه کهیت ئه و هه موو کتیبانه هر له و پیا ته دروستکراون و ته نراون که زمانه که مانی لی پیک هاتوو، ههروه ها ئه گهر به چاویکی زانیارییه وه سهیری ئه م بونه وهره پان و پۆره و ئه م دیمه نه جوانه ی بکهین، سهیر ئه کهین هه موو بونه وهر له ئاتۆم یان (ئه تۆم) پیک هاتوو، وه ئاتۆم بچوکتیرین پارچه و که ره سه ی ئه م بونه وهریه که به عهره بی پینی ئه وتری (ذره) وه ئه م وشه یه مانای پارچه یه که ئه گه یه نی که ئه و پارچه یه به ش نه کریت... به لام له م سالانه ی دوا یی یه دا زاناکان توانیان ئاتۆم له ت بکه ن و پارچه

پارچه‌ی بکه^{۳۷}، تهنات نهو پارچانهو چهن دیتی ژماره‌ی نهو پارچانه نهینی چوئیتی دروستبونی نه م بونه وهره.

ئاتوم له چهند پارچه‌یه‌کی زور زور ورد پیک هاتوو، له نیو چه‌قی ئاتومه‌که‌دا پارچه‌یه‌ک هه‌یه و پیی ئه‌لین (پروتون⁺ P) وه خاوه‌نی بارگه‌یه‌کی کاره‌بایی گهرم (پوزه‌تیف) ه. له‌ناو نه‌م چه‌قه‌دا چهند پارچه‌ی تره‌یه‌ه وه‌کو (نیوترون⁻ N) که خاوه‌نی بارگه‌یه‌کی بی لایه‌ن (نه‌سالب و نه‌موجه‌ب) ه. وه له دهره‌وه‌ی چه‌قی ئاتومه‌که‌وه پارچه‌یه‌کی تره‌یه‌ه و له خولگه‌یه‌کی تایبه‌تی خویدا به‌ تیژیسه‌کی سه‌رسوپه‌ینه‌ر نه‌سوپه‌ینه‌وه و پیی ئه‌لین (ئهلیکترون⁻ e) وه خاوه‌نی بارگه‌یه‌کی کاره‌بایی سارد (نه‌گه‌تیف) ه^{۳۸}.

کیشی ئاتوم نه‌گورپی به‌ پیی کیشی پروتون و نیوترونه‌کانی نیو ئاتومه‌که چونکه کیشی نیوترونه‌که به‌ نه‌دازه‌ی کیشی پروتونه‌که‌یه و نه‌م دوو پارچه‌یه‌ش کیشی سه‌ره‌کی ئاتومه‌که نه‌دن، زاناکان بویان دهرکه‌وتوو که کیشی (پروتون) بریتیه‌له (۱,۶ × ۱۰^{-۲۴})، واته نه‌گهر گرامیک بکری به‌ ملیونیک ملیار ملیار

^{۳۷} سه‌یری نامیلکه‌ی (نایا قورنان دانراوی محمه ... ؟) ل ۴۲ بکه ..

^{۳۸} قورنان نه‌له‌رمی (رین کُل شئ و خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَكَ لَكَ نَذْرُونَ / الذاریات - ۴۵)

ته‌نات له ئاتومیشدا ..

پارچەو، پېرۆتۆن بە ئەندازەى يەكك لىو پارچانە كىشەكەيەتى. بەلام ئەلىكترون زۆر لىو سووكترە چونكە پېرۆتۆن (۱۸۳۷) ئەوئەندەى ئەلىكترون قورسترە.

هەر وها وەكو كىشى پېرۆتۆن و نيوترۆنەكە وەكو يەكن... هەر بەو جۆرەيش بارگەى كارەبايى ئەلىكترون و پېرۆتۆنەكە وەكو يەكن لىو بېدا كەئەويش برىتيە لىو (۱،۶ × ۱۰^{-۱۹}) كۆلۆم

۳۹

خۆ تىژى خولاندنەوئەى ئەم ئەلىكترونە بە دەورى ناوكدا زۆر جىگای سەرسوپمانە زاناكان ئەلین پىژەى تىژى سوپاندنەوئەى ئەلىكترون بە دەورى ناوكدا لىو چا و تىژى تىشكدا برىتيە لىو سەدا يەك ۱/۱۰۰، خۆ ديارە تىژى(خىرايى) تىشك لىو يەك چركەدا برىتيە لىو (۳۰۰ هەزار كىلۆمەتر) كەواتە تىژى ئەلىكترون لىو يەك چركەدا برىتيە لىو سى ھەزار كىلۆمەتر^{۴۰}.

لەپرووى قەوارەوئە ئاتۆم ھىلكەيى ھەلكەوتوو بەلام تىرەيەكى ئىجگار بچوكى ھەيە چونكە برىتيە لىو (۱۰^۸ سم)،
واتە: (۱ لەسەر سەد مىليۆنى) سى سانتىمەترىك.

۳۹ يەكەيەكى بارگەى كارەبايە .

۴۰ الطب محراب للايمان ، الجزء الاول ، ص ۲۶ .

سەرەپاي ئەم سى پارچەيە، لەنيو ناوکی ئاتۆمدا چەند پارچەيەکی تری تىدايە وەکو (پۆزيتۆن) و (فوتۆن) و... ھتد، ھەر وەکو لە خشتەي ژمارە (۱) دا .

پارچە سەرەکیە نەگۆرە ديارى يەکانى نيو ئاتۆم (گەردیلە):

ئاتۆم (پارچەيەك)	نیشانە	بارگە	بارستايى	بارستايى ×
ئەلكترون electron	-e	۱.	۰,۰۰۰۵۵	۱
پروتون proton	p, Hi	۲+	۱,۰۰۰۷۳۲	۱۸۳۶
پۆزيتۆن positron	B ⁺ *e, e _۱	۲+	۰,۰۰۰۵۵	۱
نيوترينو neutrino	V	سفر	۲۰,۰۰۰۰۰۴	۰,۰۰۴
فوتون photon	V	سفر	سفر	سفر
گرافيتون graviton	G	سفر	سفر	سفر
ئەنتىپروتون antiproton	-P	۱.	۱,۰۰۰۷۳۲	۱۸۳۶

× بە ریزەي کيشى ئاتۆمى ئوكسىجن ليك ئەدریتەو ە (۱۶) يە.

× بە ریزەي کيشى ئەليكترون دانراو ە ۹,۱۱ × ۱۰^{۲۸} گم

ئەو ەي كە جيگاي سەرسوپمانە جيگاي دەستی تاقە خوامان نیشان ئەدات و وردەکاریەکی بى سنورمان لە چۆنییتی دروستبونی ئەم بونەوەرەدا بۇ دەرئەخات ئەو ەيە... ئاتۆم كە

بچوكترين پارچه يه لهه بونه وهردها ههر بهو ياسا ناوازه يه هه لئه سوپي كه كوومه لهي خوړي پي هه لئه سوپي.^{٤١}

وه زاناكان نه لين نه گهر قه واره ي ناتوميك نه وهنده گه وره بكه ين هه تا به نه دنازه ي كوومه لهي خوړي لي دي، سه ير نه كه ين ماوه ي نيوان نه ليكترون بو ناوك (ناتوميكي هاي دروجين) دا نه بيته ماوه ي مليون ميل كه نه مه يش ماوه ي نيوان زه وي و خوړه.^{٤٢}

ئيسقا با بيينه سه ر نه وه ي بزاني نهه بونه وهره چون دروست بووه... ؟ بابزاني نهه تابلو ره نكي نه چون كيشراوه.

وه كو له پيشه وه وتمان نهه بونه وهره (ماددي يه) له ناتوم پيك هاتووه و ناتوم بناغه ي بونه وهره، به لام زور و كه مي (پروتون و نه ليكترون و نيوترون) له ناتومدا مه ته لي سه رسوپه ينه ري چونيتي دروست بوني نهه بونه وهره ن ههر ناتوميك به پي زيرو كه مي نهه سي پارچه يه ناتومه كه له دوخي كه وه نه گوپيت بو دوخيكي تر.

ناسانترين ناتوم له بونه وهردا ناتومي (هاي دروجين - H)، چونكه ناوكه كه ي ته نيا يه ك پروتون و خولگه كه ي دهره و هيشي تاقه نه ليكترون يكي تي دايه، پاش هاي دروجين (هيليوم - He)

^{٤١} الاسلام يتحدى ص ٥٩ .

^{٤٢} الطب محراب للايمان ، الجزء الاول ، ص ٢٧ .

که ئه ویش دوو پرۆتۆن و دوو ئه لیکترۆنی ههیه، پاش هیلیم (لیتیۆم = Li) ه که سی پرۆتۆنی ههیه .... هتد .... به م شیوهیه ئه پوات ههتا هه (١٠٣) توخمه کهی ئه م بونه وهره فراوانه (سُحَّ اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ كُلَّ شَيْءٍ) (النمل / ٨٨) بۆ نمونه (ئوکسجین ٢٥) ههشت ئه لیکترۆن و ههشت پرۆتۆنی ههیه. وه ئاسن (٢٦Fe) ئه لیکترۆنی ههیه. ئه مه بۆ ژماره ی ئه لیکترۆن و پرۆتۆنه کانی نیو ئاتۆم به لām بۆ کیشی ئاتۆم وه کوله پیشه وه وتمان کیشی ئاتۆمه که نه گۆرپیت به پینی ژماره ی پرۆتۆن و نیوتپۆنه که بۆ نمونه کیشی ئاتۆمی هایدروژین (١) ^{٤٣} ه، چونکه تاقه پرۆتۆنیکی تیدایه، به لām هیلیم کیشی ئاتۆمه کهی (٤) ه، چونکه دوو پرۆتۆن و دوو نیوتپۆنی تیدایه. وه لیتیۆم (٧) ه، چونکه (٣) پرۆتۆن و (٤) نیوتپۆنی تیدایه ^{٤٤}.

هه ر به و شیوهیه هه موو ئاتۆمه کان به پینی ژماره ی پرۆتۆن و نیوتپۆن کیشی ئاتۆمه که زۆرو که م نه کات (إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِمَدَرٍ) (القمه ٤٩) ، به راستی ههتا زانیاری پیش بکه وی و له ورده کاری چۆنیتی دروستبونی بونه وهر وردبینه وه زیاتر ده سه لاتی ئه و

^{٤٣} یان (١٠٨) یه .

^{٤٤} سهیری فهرهنگی (المنجد) چاپی (٢١) ل ٧٠٧ بکه .

ئهندازیاره به دهسه لاتمان بو دهرئه کهوی و زانیاری و ژیری زیاتر زورمان لی نه کات کړنوشی بو بیهین.

ئا به و شیوهیه بومان دهرکهوت زور که می پارچه کانی ئاتوم و قورس و سوکی ئاتومه که چ دهریکسی سهیر نه بیینی له دروست بونی بونه و هردا هر له ئاتومی لورانسیوم (Lw) هه موو توخمه جوراوجوره کانی بونه و هرمان بو دهرئه خهن، هر له شله و گازو تهنه ره که کان و کانزادی یه کان و توخمه تیشکداره کان... هتد... به شیوهیه کی سه رسوپهینهر، نه گهر ئاتومیک بهینین و ژمارهی پرۆتونیکی لی زیاد بکهین سهیر نه کهین یه کسه ر ئه و ئاتومه هه موو نه ژادو کارکردن و دوخیکسی نه گوریت به شیوهیه کی سهیر... بو نمونه توخمی نیون (^{10}Ne) پرۆتوون و (^{10}) نیوترونی تیدایه و کیشه ئاتومیه که ی (^{20}) دوا به دوا ی سویدیوم (Na) دیت که ژمارهی پرۆتونه کانی (^{11}) پرۆتوون و نیوترونه کانی (^{12}) نیوترونه و کیشی ئاتومه که ی نه کاته (^{23})، که چی سهیر نه کهیت به و تاقه پرۆتونه جیاوازه، یه که مجار گازیکسی سسته و دوه مجار کانزایه کی چالا که !! کی ئه م جیاوازیه گهره یی دروست کرد ؟ که شتیکی زور گرنگ پرووی نه دوا، تهنیا نه وهنده نه بی تاقه پرۆتینیکی و دوو نیوترونی

چۆته سهر ! بی گومان زانیاری تازه کیلی دهرگای ئەم مه ته له ی پی نیه .

بۆ ئەوهی زیاتر مه بهسته که مان بگهین و ژماره ی پرۆتۆنه کان و کیشی هه موو ناتۆمه کان بزانی، وا له خواره وه ئەو نه خسته ی زانای کیمیاوی به ناوبانگی پروسی (مه ندلیف) کیشاویه تی ئیمه ییش داینه نیین .

خسته ی (توخمه کان) یان (خسته ی مه ندلیف):

تیبینی:

1. ژماره کانی سه ره وه ی یاساکه ژماره ی پرۆتۆنه کانی نیو ناتۆم و ژماره ی ژیره وه ییش کیشی ناتۆمه که پیشان ئەدات .
2. له کتیبی (الطب محراب الایمان / د. خالص الضلبي) ل ۲۴ وهرگیراوه .

جا ههر وه کو زۆرو که می ئەو پارچانه ی نیو ناتۆم کاریکی گه وره ئەکه نه سهر چۆنیتی دروستبونی بونه وهر هه روا چۆنیتی

تیکه نکردنی نهو توخمانه ییش چوئیتی دروستکردنی پواله تی بونه وهر دروست نه کهن ... بو نمونه نه گهر دوو ناتوم هایدروجن له گهل یهک ناتوم ئوکسجن تیکه ل بکهین نهو ناوهی لی دهر نه چیت که یه کیکه له هوئی سه ره کی دروستبون و مانه وه مان له م سه ر زهویه دا (وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ؟ ...) (الانبیاء). هه ر له بهر نهو چوئیتی دروستبونی ناوه که زانیانی کیمیای نیشانه ی (O₂H) یان بو داناوه .

ئیت ره ره بهو شیویه چی ماده یه که مان بهرچاو بکه ویت، له نه جامی چوئیتی تیکه نکردنی نهو توخمانه وه دروستکراون ...

1 H 1.008																	2 He 4.003
3 Li 6.94	4 Be 9.012											5 B 10.81	6 C 12.01	7 N 14.01	8 O 15.99	9 F 18.99	10 Ne 20.18
11 Na 22.99	12 Mg 24.31											13 Al 26.98	14 Si 28.08	15 P 30.97	16 S 32.06	17 Cl 35.45	18 Ar 39.95
19 K 39.09	20 Ca 40.08	21 Sc 44.96	22 Ti 47.88	23 V 50.94	24 Cr 51.99	25 Mn 54.94	26 Fe 55.85	27 Co 58.93	28 Ni 58.69	29 Cu 63.55	30 Zn 65.38	31 Ga 69.72	32 Ge 72.61	33 As 74.92	34 Se 78.97	35 Br 79.90	36 Kr 83.79
37 Rb 85.47	38 Sr 87.62	39 Y 88.91	40 Zr 91.22	41 Nb 92.91	42 Mo 95.94	43 Tc 98.91	44 Ru 101.07	45 Rh 101.07	46 Pd 106.42	47 Ag 107.87	48 Cd 112.41	49 In 114.82	50 Sn 118.71	51 Sb 121.76	52 Te 127.60	53 I 126.90	54 Xe 131.29
55 Cs 132.91	56 Ba 137.33	57 La 138.91	58 Ce 140.12	59 Pr 140.91	60 Nd 144.24	61 Pm 144.91	62 Sm 150.36	63 Eu 151.96	64 Gd 157.25	65 Tb 158.93	66 Dy 162.50	67 Ho 164.93	68 Er 167.26	69 Tm 168.93	70 Yb 173.05	71 Lu 174.97	
87 Fr (223)	88 Ra (226)	89-103 F	104 Rf (261)	105 Db (262)	106 Sg (263)	107 Bh (264)	108 Hs (265)	109 Mt (266)	110 Ds (267)	111 Rg (268)	112 Cn (269)	113 Nh (270)	114 Fl (271)	115 Mc (272)	116 Lv (273)	117 Uu (274)	118 Og (276)
* Lanthanide series		47 La 138.91	58 Ce 140.12	59 Pr 140.91	60 Nd 144.24	61 Pm (145)	62 Sm 150.36	63 Eu 151.96	64 Gd 157.25	65 Tb 158.93	66 Dy 162.50	67 Ho 164.93	68 Er 167.26	69 Tm 168.93	70 Yb 173.05	71 Lu 174.97	
* Actinide series		89 Ac (227)	90 Th 232.04	91 Pa 231.04	92 U 238.03	93 Np (237)	94 Pu 244.04	95 Am (243)	96 Cm (247)	97 Bk (247)	98 Cf (251)	99 Es (252)	100 Fm (257)	101 Md (258)	102 No (259)	103 Lr (262)	

بەلام چەندىتى و چۆنىتى تىكەل كىردى ئەم توخمانە دەورى سەرەكى چۆنىتى ئەو ماددانە ئەيىن.

وا چەند نمونەيەكى سەيرو سەرسورھىنەر ئەھىنمەوہ:
ئەئىم سەير چۈنكە:

- ئۆكسجين: گازىكى بى تام و بى بۆن و بى پەنگە و ھۆى سەرەكى مانەوہى ژيانى ھەموو زىندەوہرىكە.

. نايترۇجين: ئەويش گازىكى بى تام و بى بۆن و بى پەنگە و يارمەتەيەكى زورمان ئەدا لە پۇژانەى ژيانمانداو لەگەل ھەناسەدا قوتى ئەدەين.

. ھايڧروجين: گازىكى بى تام و بى پەنگ و بى بۆنە و لەگەل ئۆكسجين تىكەلأوى ئەكەين (ئاو)مان بۇ دروست ئەكەن.

ئەم گازانەى كە پۇژى بە ملياران ئاتوميان لى ھەئەمژىن و ئەيخوين، كەچى ئەگەر ئاتومىك ھايڧروجين و ئاتومىك نايترۇجين لەگەل سى ئاتوم ئۆكسجين تىكەلأويان بكەين... ئايا ئەزانين چى دەرئەچىت...؟ ئەو (تيزابە) دەرئەچىت كە ھىچ شتىكمان بەرگەى ناگرىت و ئەيسوتىنى... بۇيسە زاناكانى كىمياوى نيشانەى ($rHNO$)يان بۇ (تيزاب)ى پوت داناوہ. يان ئەگەر (سۇڧىوم) لەگەل (كلور) كەژەھرىكى كوشندەيە تىكەلأوى

بەكەين ئەو (خوێ) يە دەرنەچيێت كە تامى چيشتەمان بۆ خوێش ئەكات و ئەگەر نەبخۆين تووشى چەندان نەخووشى ئەبين.

ئيتەر ھەر بەو شيوھىيە ئەم ديمەنە جوانەى بونەوەر پيێك ھاتووە لە چۆنييتى تىكەلاوبون و يەكگرتنى ئەم توخمانە و بە تەرازوويەكى زۆر وردى خواکرد كيشراون و بەپيى زانيارىەكى بى سنورى خوايەتى تىكەل كراون و ئەم بونەوەرەيان لى دروست بوو.

لەم باسەى پيشووماندا تەنيا باسى بناغەى بونەوەرمان كرد كە (ئاتۆم) بوو، خو ئەگەر باسيكى تىرو تەسەلى بونەوەر بنوسريت، نەبە كتيبيكى واو نەبە گەورەتر لەمەو نەبە دەيان كتيبي و ايش تەواو نابى، بەلام ئەم باسە وەكو بەركوليك و سەرەتايەك بەسە، بەلام بۆ چۆنييتى پيێك ھينانى ژيان و باسە نەكرد بەلكو بە پشتيوانى خواى گەرە بتوانم لە كتيبي (داروين لە تەرازووی ژيريدا) لەبارەى ژيان و گيان و خانەو سايئۆپلازم و پېرۆتۆپلازم و... ھتد... باس بەكم.

ئا بەو جۆرە كەميك لە بناغەى چۆنييتى دروستبونى بونەوەر گەيشتەين و بۆمان دەرکەوت كە ھەموو پارچەيەك ھەموو موليكوليك، ھەموو گەردیلەيەك لەم بونەوەرە پەنجە بۆ خواى

بالادہست و توانا رائہ کیسی و پەروردگارہ بی ہارتاکہ مان
پیشان نهدات.

(وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ، وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ) (الاسراء ٤٤).

بهشی سیههم: نه نایدیالیزم و نه ماتریالیزم :

جاران که مندال بوین له گهږه کدا شایي نه کرا پیاوان
 دهستیان نه گرت بو هه لپه رکي و ئیمه ییش له سه ر په ری
 شاییه که وه دهستی - گاوانی - یه که مان نه گرت و له وشکی
 نه مان کوتا... بی نه وه ی بزانی هه لپه رکي بکه یین یان بزانی شایي
 کییه..؟ زور جار نه بوو نه و خاوه ن شاییه تینو بوو به کاسه ی
 سه ری باوکی هه ندی کمان، که چی نه منداله هه قی نه وه ی نه بوو،
 هه ره ئینه خسته وه، زور جار ییش نه بوو به نه ندامی کی شایي
 یه که وه رنه نه گیراین و به ناشرینی - بی نه ده ب نه بون له
 خزمه تماندا و - ده ریان نه کردین.

به راستی زور به ی گه نجه کانمان و ته نانه ت هه ندی له
 نوسه ره کانیشمان وه کو به زمی شاییه که ی ئیمه یان لی قه وماوه...
 هه ره نه وه نده نه زانن ده ست نه گرن ئیتر نازانن شایي کییه...؟
 وه خو یان هه لواسیوه به م و به ودا، بی نه وه ی بیریک بکه نه وه، جا
 هه ره هو ی نه م خو هه لواسینه یه هه موو ژیا نمان به تهرارزوی نه وان
 نه کیشن و به مه نی نه وان نه ییپون، خو نه گه ر بلین (خه یار به
 مه تر بفروشن) یه کسه ر گه رده ن که چن و هه وئی تاشینی
 به لگه ییش نه ده ن بو راستی هه رمووده (زانیا رییه) که یان !!

پاش ئه و پوژه ره شهی به سهر ئه وروپادا هاتوو کلّیسه و
 پیاوانی کلّیسه خویمان سه پاندبوو به سهر گهلداو بووبونه
 گه وره ترین کوّسپ له ریّی پیشکه وتنی زانیاریداو خویمان
 کردبووه جیداری خواو به مه تره دوو جا به ههشتیان ئه فروشت...
 وه بیردۆزی یه ئایدیالیه کانی ئه رهستوو سوکرات و ئیفلاتونیان
 کردبووه فهرموودهی خواو بریاریان دابوو ههرکه سه له و تیۆریه
 میسالیانه دهرچیت له ئاین دهرچوووه ئه بی سزای سه ختی
 خوئی بچیژی، ته نوریان داخست بو سوتاندنی ههرکه سه بلّی
 زهوی خره یان بلّی باران له هه لم ئه باری یان بلّی ماسیه که ی ژیر
 زهوی درۆیه... هتد... دهیانی وهک (بروونو) سوتینراو سه دانی
 وهک (گالیلو) به ندرکراو هه زارانی تر بی سهرو شوین له ژیر
 دهستی چه په لی (مه حکمه ی ته فتیش) دا سه رنگوم بون.

ئاله م کاته دا، ته قینه وهیه کی گه وره قه و ماو پیاوانی زانیاری
 شوپشیکی پیروزیان کرد به سهر دام و دهزگای - کلّیسه دا...
 به م شوپشه هه موو پوآله تیکی ژیان گوپا... هه موو
 بیرکردنه وهیه ک و هه موو بیره وهیه ک دوو پوآله تی وهرگرت... کوّن
 و نوئی... کوّن و نوئی له هه موو شتی کدا له ئه ده ب... فه لسه فه...
 بیروباوه... ره وشت... ته نانه ت ئاینیش... هتد.

بویه فلهسهفهو تیوره کانی شهم زانیاریه لهه کاته دا زیاتر لهه موو کاتیک له یه کتری جیابونه وه و ناگره که یان خوش کرد... یه که میان خوی بهسته وه به دیار ماده وه و نه و ماده دانه ی بهر چاری شه که ویته و خوی نا و نا (ماده ی یه ت - ماتریالیزم) و نه وی تر خوی نا و نا (نمونایه تی - میسالیه ت - نایدیالیزم)

لیره دا پیویستمان به پروونکردنه وه ی سهر چاوه کانی شهم دوو ریتبازه و پالنه و انانی سهر شانوکانیان نیه... به لام پیوانی زانیاری شه و سه رده مه چونکه شه و هه موو هه لوئیسته ناله باره یان له پیوانی ناینی (فهله) دیبوو بهرام بهر به زانیاری زاناکان، ئیتر وایان شه زانی هه موو ناینیک هه ر وایه.. بویه له خویانه وه بریار یاندا که هه موو ناینیک میسالی یه و له جیهانی نه نیشه وه هاتوه.

شهم بیره هه لیه به و شیوه یه تاماوه یه کی زور مایه وه، به لام چه نده هه ور به ری هه تاو بگری شه و هه ر تیشکی خوی شه هاوی و هه ر که سه کویر نه بی لینی ون نابی.. وه ئیستا به ده گمه ن پایته ختی ولاتانی شه و اروپا هه یه بنکه ی بانگه وازی ئیسلامی تیذا نه بی و گوئارو پروژنامه و چاپه مه نی ئیسلامی شه گه یه نن به

هموو ئه وروپادا... وه ئه وانهی ئه مپۆ موسلمان ئه بن له چینی
 رۆشنییره ههره بهرزه کانن^{٤٥}.

بریا ئه و بنکانه له ههندی ولاتی تریش هه بوایه، ئه و کاته
 ئه ماندی که زۆر بیروباوه ر شهنگه شپه ی خویان به ره و ولاتی
 نه مان ئه پیچیته وه.. به لام لاوه کانی ئیمه چونکه

تازه خه ریکن فیتری گروگال ئه بن و نوسینه کانی ئه و
 سه رده مه ی ئه وروپا ئه خویننه وه و ه یچیش له ئیسلام نازانن هه ر
 به و تهرازوو ه کۆنه ئایینی پیروزی ئیسلامیش ئه کیشن و لایان
 وایه له م سه ر زه ویه دا ته نیا ئه بی دوو جو ره فه لسه فه هه بی،
 میسالی و مادی، ئه بی دوو جو ره پژی می ئابووری هه بی،
 سۆشیالیستی و سه رمایه داری... هتد، هه ر به و تهرازوو ئایینی
 پیروزی ئیسلام و پیاوانی ئیسلامیش ئه کیشن...

با چه ند نمونه یه کتان له و چه ند کیشنانه نا به جیه تان بو
 به یئمه وه ئه و جا دیمه سه ر ئه وه ی که نایا راسته ئیسلام میسالی
 یه و ریبازیکی ئایدیالی گرتوو ه ؟

^{٤٥} سهیری کتیبی (رجال و نساء اسلموا، عرفات کامل العشی) و کتیبی (له سه ره پئی کاروانی باوه ردا به شی سیه م) نووسینی نوسه ری لاو (صلاح الدین) بکه . .

مامۇستا (ممتاز حیدرى) لە كتيبى (مەلای گەورە ل ۵۷) لەژیر سەردیڤرى (بەرپەرچ دانەوہى فەلسەفەى كۆنەپەرسىتى) دا كە ئەيەوى – بەلای خۆيەوہ . ستايشى مەلای گەورە بکات و ئەلى (مەسەلەى تىگەيشتن لە فەلسەفە و شوین و دەورى مرۆڤ لە گۆرپىنى دنیادا چىيە...؟ مەسەلىكى يەكجار ئالوزو گرنگە، لە سەدان سال لە مەوبەرەوہ مرۆڤ لە كيشەدا بووہ بۆ ساغ كرنەوہى، تا بە شىوہىەكى زانستىانە و بەر لە (۱۵۰) سال ئەمە ساغ نيشانكردىنى ھەيە، واتە زاناكان بون بە دوو بەشەوہ: يەكەميان: بپروای بە (مادديەت) ھىناو ئەوى تريشيان بە (ميساليەت)، بى گومان ماددى يەتى زانستى (زانستى ۱) شوین و دەورى مرۆڤ دەستنيشان دەكات و ميساليەتيش بە پىچەوانەى زانست لەسەر بنچينەيەكى پوچەل و بۆش ئەو شوينە دوورە بۆ مرۆڤ ديارى دەكات.

مەلای گەورەيش بە پىچەوانەى ئەوہ كەلە بنەمانەيىكى ئايىنى بووہ، وەك بلىي يەكيك بووہ لەو زانايانەو ئاگادارى ئەو كيشەيە بووہ و ھەلويستى خوى لەسەر پۆشنايى – مادديەت – دەستنيشانكردوہ ^{۶۱}.... ئەمە وا، كەچى ھەر ئەو

^{۶۱} ليزەدا يان ئەبى مەلای گەورە (ھەمەرنگ) بووبى كە ماددى بووہ – وەكو حیدرى ئەفەرمى – كەچى ريش و ميژمرو ھىماى ئىسلامى ھەلگرتوہ – وەكو

مامؤستایه و له هه مان کتیب (ل ٦٠) دا ئه لئ (مه لای گه وره زانایه کی پیشکته وتن خوازی کومه لایه تی و شاعیریکه نیشتمان په روه ری کورد بووه، له زانایی و چاکه خوازی ناینییدا په پره وی زانای ئاینی به ناوبانگ (جه مال الدین ئه فغانی) کردووه و هاوتای (شیخ محمد عبده) ی میسری و (عبدالرحمنی کواکبی بووه) ^{٤٧} ئه مه نه ک ته نیا مامؤستا ممتاز حیدری وای نویسی، به لکو زۆریه ی نوسه رانی ئه مپرومان که له فه لسه فه ئه دوون یه کسه ر ئه لئین فه لسه فه یان ماددی یه ت یان میسالی ^{٤٨}.

له وینه ی سه ر هه مان لاپه رهی کتیبه که ی دمرده که ویت - و به رنوویژی بۆ خه لکی کردووه و پاره ی قورئانی پیروزی لیک داوه ته وه ... یان ئه بی مه لای گه وره ریبازیکی گرتی، نه مامؤستا ممتاز حیدری و نه مامؤستا کریم شاره زا، شاره زای نه بن ... که دووه م وه پاستره ... مه لای گه وره پیشه وایه کی تیگه یشتوو له ئیسلام و شوږشگێریکی بیره وه ری ئیسلامی بووه جینگای شانازی هه موو ئیسلامخوازیکه .

^{٤٧} به لام نازانم چون مامؤستایه ک هاوړیبازی (جمال الدینی ئه فغانی) بی ماددی ئه بی ... ؟ خوزگه ئه مزانی ئایا مامؤستا حیدری کتیبی (الرد علی الدهرین) ی ئه فغانی خویندوه ته وه ... ؟

^{٤٨} سه یری کتیبی (نهمزیه ی نسبی و خرۆکی گهردوون) ی مامؤستا عمر توفیق له و ل ٦٦ بکه .

خۆ ئه گهر به كيك له سه ر بېروباوهره پېرۆزه كه ی ئیسلام بنوسیت،
 وانه زانن كارگوزاری ئایدیالیزمی كردوه و ئهلین (كیشهی
 هزار سالهی ئایدیالیزم و ماتریالیزم ده بریتته وه)^{۴۹}
 هویه كه یش ئه وه یه چونكه ئه وان خویان به تهرارزوی بیگانه شت
 ئه كیشن وانه زانن هه موو كه س هه روایه ... ته نانه ت هه ندی جار
 وشه ی كوردی هزار ساله مان ئه خه نه ئه و تهرارزوه وه و موری
 بیگانه ی لی ئه دن وه كو (ده رویشایه تی) كرا به (سوفیزم) .^{۵۰} با
 ئه مانه هه ریه كه یان له جیگای خویاندا بن و برۆینه وه بو
 سه روکاری (ئایدیالیزم و ماتریالیزم) ه كه مان و بزانی ئایا راسته
 كه ئیسلام بریتی له یاسایه کی ئایدیالی و له جیهانی ئه ندیشه دا
 هه لقولوه و میسالی یه کی پووته ؟

پیشه کی با له مانای راسته قینه ی (میسالیه ت - ئایدیالیزم)
 بگه ین و ئه و جا دینه سه ر میسالیتی ئیسلام، (مثالی) به پیی
 به كارهی نانی زاروه ی فه لسه فه ی ئه مپرومان - به و كۆمه له یاساو
 بېروباوهره بیره وه ری یه ئه وتری كه له جیهانی ئه ندیشه دا
 داریتر او بی و خه لکی بو هان بدری، به لام له توانای مرو قدا

^{۴۹} پوژنامه ی (بیری نوی) ژماره ۲۱۹ پوژی ۴-۱۲-۱۹۷۶.

^{۵۰} ماموستا محمود زامدار له گو قاری (پوشنیری نوی) ژماره (۳۶) پوژی
 ۱۹۷۴/۱۲/۱ ل ۱۰ دا كه باسی مه ولانا خالیدی نه قشبه ندی نه كات .

نه بی پراکتیک (تطبیق) ی بکات. جا به پیئی ئەم پیناسه که بو میسالی یهت دانراوه بزانی نایا راسته ئیسلام میسالیه...؟ بزانی نایا ئەو بیروباوهری ئیسلام هیناویهتی له وزهی ئاده میزاددا نییه جی به جی بکات...؟ چونکه له سهه بناغه یهکی خهیا لوی و ئەندیشه دا دامه زراوه...؟ خو ئەگه کراییت تا ئیستا کراوه...؟
 یاسای میسالی دوو جوهره:

۱. ئایدیالی یاسا (میتالیة النظام).

۲. ئایدیالی جیبه جی کردن (میتالیة التطبيق).

جووری یه کهم ههه رگیز جیبه جی ناکرنت چه نده کو مه لی ئاده میزادان بگو پین و چه ندان دوخیان به سه ردا تیپه پریت، به لام جووری دووهم یاسای بیروباوهره که ئایدیالی نیه به لکو ئەو کو مه له ی ئەو کاته ناتوانن جیبه جی بکهن، به لام کاتیک کو مه لیک به پیئی ئەو نه خشه یه په روه رده کران ئەو کاته زور به ئاسانی ئەتوانری جیبه جی بکری و بگو یز ریته وه بو جیهانی (واقع) ... جا با بزانی ئیسلام له کام به شه یه، نایا میسالیه کی پروته؟ یان به پیئی باری نا موسلمان - به ناو موسلمان ی ئەمرومان میسالیه.

پیویسته بزانی به پیئی ریبازی میژوو (هه رچی یاسایه ک تاقه جاریک له میژووی ئاده میزاددا جیبه جی هینرا یه کسه ر ئەو

پربازه له جیهانی میسالیه وه نه گوئزیته وه بو جیهانی (واقع) و نیتر ناوانبریت به میسالی... چونکه نه وهی ناده میزاد توانی له قوناغیک له قوناغه کانی میژویدا جیبه جیی بکات... هه رکاتی دهستی بداتی به ئاساتر له جاری پیشوو نه توانی جیبه جیی بکات چونکه مروقه هه مروقه له ههه چهپ و شوینیکدا هه بن... خو نه گهر سهیری میژووی ئیسلام بکهین بو مان دهرئه که وی هیچ یاسا و بهند و پرژیم و تیوریکی ئیسلام نیه له کاتی خویدا جیبه جی نه کرابیت... دوا تیوری هاتوته جیهانی (واقع) و بلین ئیسلام میسالیه... ؟ نه گهر توتی ئاسا بریار نه دهین کام ویزدان ریمان نه دات بلین ئیسلام ئایدیالیزمییه... !

رهنگه هه ندیک بلین نه وکاته پیغه مبهه (درودی خوی لیبیت) و هارپیکانی توانیان نه و پربازه پیروزه له جیهانی نه ندیشه وه بهیننه جیهانی (واقع)، خو ئیستا نه پیغه مبهه هیه و نه عومهری کوپی خهتتاب و نه عومهری کوپی عبدالعزیز و نه... هتد...

نه به لگه یه نابیته هوی میسالیه تی ئیسلام چونکه پاش نه و هه موو په ندو ناموزگاری و دهرسه ی له میژووی دوورو دریشی ئیسلام وهرگیراوه، نه وانه نه بنه هوی ئاسانی جیبه جیکردنی

ياساكانی ئیسلام ئاساتر له كاتی هاورپێكانی پیغه مبهه (درودی خوای لیبیت).

بۆ نمونه ئیستا كه له ولاته ئیسلامیهكان سه رهك كۆمارهكانیان خانه نشین (تقاعد) نهكهن و سه رهك كۆماری تازه بۆ خویان هه لئه بزێرن... ئەم هه لبژاردنه له كاتی (أبو بكر و عمر) دا ده سه وسان (معجزه) بووه، به لأم ئیستا زۆر به ئاساتر له و كاته جی به جی نه كریت...

ئه وهنده ههیه نه گهر به ناوی به ریتانیا و نه مریکا و... وه داوا بكریت داوایه کی (تقدمی) یه به لأم نه گهر به ناوی ئیسلامه وه داوا بكری داوایه کی (میسالی و رجعی) یه، كه نه وانیش له ئیسلامه وه فیرون^{٩١}...

هیچ پیوستیمان به خودی پیغه مبهه (درودی خوای لیبیت) نییه، چونكه نه گهر پیوست بوایه خوا نهینه مراند ههروه ها پیوستیمان نه به عومهری كوپری خه تخاب و نه به هیچ هاورپیه کی تری پیغه مبهه هیه... نه و بهرنامه و نه و بیروباوه ره توانی عومهر دروست بكات نه توانیت سه دان عومهری تر دروست بكات، چونكه كاتی عومهر ههنگاو یکی میژوی و دهسته وسانی نه نا، له بن دهستی خوی دهری نه نه هینا به لكو

^{٩١} شبهات حول الاسلام ص ١٨٦ .

ہر له و قورٹانہ دہری ئه هینا که ئه مړو ئیمه کردو مانه به پاسه وانی بیستان و نوشتھی هال و شهوهی پی ئه نوسین... کاتیک (عومەر) (پرهزای خوای لیبیت) ئه یفهرموو (ئیمام^{۹۲} ئه توانی هر سامانیکی دهوله منده کان له پیویستی ژیانیان زیاتر بوو، به زور لییان بسینی و بیدات به هه ژارانی ولات^{۹۳}) ئه مړو ئیمه ئه توانین جیبه جیبی بکهین به مانای به ندیکی سه رهکی (یاسای ئابووری ئیسلامی) نه که له بهر خاتری عومەر چونکه عومەر له خویره وه نه یفهرمووه به لکو له دهقی ئایه تی (ک) لَا يَكُونُ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَعْيَاءِ مِنْكُمْ (الحشر / ۷) دهریهیناوه.

که واته ئاینی پیروزی ئیسلام یاسایه کی ئایدیالی و هه لقلوای جیهانی ئه ندیشه نیه به لکو بو پیویستی کومه لانی ئاده میزادان هاتوته خواره وه ئاده میزادیش دلنیایی و تام و مهزی به ختیارى ناچیزى له ژیر سایه ی ئه م یاسا ناوازه دا نه بی. له راستیدا ئه وانهی به تهمان هه موو سه ر زهوی بکه نه ژیر یه که یاسا وه هر ئه ندامیکی ئاده میزاد به رزه وندی ئه و مروقه که ی تری له هی خوئی زیاتر بوئ نه که به ههستیکی دهروونی و ناوخویی به لکو له ژیر پاله په ستوی (هیزیکی

^{۹۲} ایمام واته سه رۆکی دهوله تی موسلمان: نه که پینشونیزی ئه وقاف.

^{۹۳} شبهات حول الاسلام به شی الاسلام و المثالیة ل ۱۸۷.

دیکتاتۆریشدا) ئەوانه ئایدیالی و میسالین و له جیهانی ئەندیشهدا هه له خه نه وه.

دیسان پهنگه هه نیدیکی تر بلین ئیسلام ته نیا له فهلسه فهدا ئایدیالیه و له یاساکانی تریدا (واقیعی) یه. ئیسلام له فهلسه فهیشدا ئایدیالی نیه و به لکو ئیسلام ئیسلامه، نه ئایدیالیزمه و نه ماتریالیزم، نه سه رمایه داریه و نه کۆمۆنیستی نه پۆژه لاتیه و نه پۆژئاوایی (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ) (البقرة / ۱۴۳) ^{۵۴}.

ته نانهت له و شه ره و ته یه ی نیوان ئایدیالیزم و ماتریالیزم که به ناوی فهلسه فه وه ئەیکه ن، سه یر ئەکه ین ئیسلام خو ی له گه لیان تیکه ل نا کات و زۆر به ئاسانی وه لأمی ئە و پرسیاره ی له وان بو وه به مه ته لی ژیان ئە داته وه ... بۆ نمونه:

... دروست بونی ماده له پیش بیروبا وه یریدا بو ه یان به پیچه وان وه کیشه یه کی سه ره کی نیوان فه یله سو فه کانی ئایدیالی و ماتریالیه، ئایدیالیه کان ئە لێن خوا ژیری یه که می دروست کردو وه و ژیری یه که م ژیری دو وه می دروست کردو وه و ژیری دو وه م ژیری سیهه می دروست کردو وه هه تا ژیری ده هه م. که

^{۵۴} سه یری مانای ئە م ئایه ته پیرۆژه له ته فسیری خال جزمی دو وه م ل ه دا که

هر ژیریهک ناو نه نین یان نه ستیره یه کی کومه له ی خور له گهل گیاندا یان پارچه یه کی پته وی بونه وهر له گهل گیاندا^{۵۵}.

وهکو - په نا به خوا - خوا خوئی نه توانیت پارچه کانی تری بونه وهر دروست بکات پیویستی به یارمه تی ژیری یه که م و دووه می ده ستکردی نایدیالیه کان ه بیټ، نه و شیتهل کردنه و نایدیالیه ژیری ده بیټه دروستکهری ماده کان و گیان... هر به و شیویه که نه لین بیره وهری له پیش ماده وه بووه.

وه ماددیه کانیش نه لین ماده له پیش ژیریه وه بووه و ماده و ژیری دوو وینه ی پیچه وانه ی یه کترن و ژیری پواله تیکه له پواله ته کانی می شک^{۵۶}. وه نه گهر ماده نه بی ژیری نابی... به لکو ژیری له نه جامی گه شه کردنی ماده وه په یدابوه^{۵۷}.

به لام نیسلام نه لی (نه ژیری نه توانی ماده دروست بکات وه نه ماده نه توانی ژیری دروست بکات، هیچ شتیک توانای دروستکردنی هیچ شتیک نیه خوا نه بی، به لی ژیری نه ماده یه و نه پواله تی ماده (وهکو ماددیه کان نه لین) به لام دروستکهری ماده ییش نیه (وهکو میسالیه کان نه لین)... وه نایا ژیری له

^{۵۵} سهیری کتیبی (یه کبورن - وحدة الوجود) ماموستا عمر توفیق ل ۴-۷ بکه

^{۵۶} سرچاوه ی پیشوول ۹.

^{۵۷} الفلسفة مارکسیة (عارض و نقد) کمال حسین، ص ۸۹، طبعة الاول.

پیش مادهوه بووه یان مادهه له پیش ژیریوه بووه...؟ نه مه
 پرسیاریکی نه وهنده گرنګ نیه فلسفه‌ی نیسلام خوی پیوه
 خهړیک بکات. چونکه نیمه که پرومان هینا به‌وهی خوا
 دروستکهری هردووکیانه، نیتربه لامانه وه گرنګ نیه خوا
 کامیانی پیش کامیان خستبیت، و له پیش نه ویترا
 دروستیکردبی.

نا بهم شیوهیه بو مان دهرکهوت که نیسلام نایدیالی پروت نیه
 وهکو مادیه‌تی پروت نیه وه نه‌گهر نووسه‌ریکی نیسلامخواز
 ریبازه شیرینه‌که‌ی نیسلامی گه‌یاند به کومهل کارگوزاری
 نایدیالیزی نه‌کردوه.. به‌لکو نیسلام په‌روهرده کردوه... به‌لی
 نیسلام تاچه ریبازمه‌که‌ی ژیان و نه و ریبازه‌ی که بریاه‌تی له نیوان
 مادهو گیان و لاشه و دهروندا پته‌وکردوه.

هه‌بونایه‌تی - الوجودیه -

جیاوازی نه‌م چه‌رخه‌ی نیستامان له‌گهل چه‌رخه پیشووه‌کانی
 تر نه‌وه‌یه له‌م چه‌رخه‌دا چند جور که‌ره‌سه و پیویستی ژیان
 دروست نه‌کریت، بگره نه‌هنده‌یش . به‌ناو - بیروباوهر
 دروست نه‌کریت، هه‌روه‌ها چون هه‌موو سالیک مؤدیلی تازه‌ی
 نوتومبیل و به‌رگ نه‌گوپیت، هه‌ر به و جور هه‌ر ماوه‌یه‌ک جور
 بیروباوهریک نه‌خړیته نیو قوتوو نه‌نیری بؤ پوزهل‌اتی ناوهر‌است

و بلاو ئەکریتەوه... که ئەوەندە بیروباوهری هاتوو (مستورد) مان بۆ هاتووە پۆشنیبرەکانمان نازانن چی بخویننەوه و شوین کام بکەون...؟ یان لەسەر کامیان بنوسن.؟ یان کامیان بلاویننەوه کامی تریان بدەنە بەر نەشتەری شیکردنەوه؟!

بەلام له هەمووی سەیرتر ئەوەیە هەتا مرۆفە میشکی بەو جۆرە بیروباوهرانە بناختی زیا تر تینوی بیروباوهریکی تر ئەبیت و بە هیچیان تینویتی ناشکی.

له هاوینی سالی رابعدوو (١٩٧٦)دا رۆیشتم بۆ سلیمانی و بیستم کۆرێک گیراوه له کۆرەکه‌دا ژیانی (سارتر^٨)ی پێشه‌وای - وجودی - یه‌کان باس کراوه‌و له زۆر پووی ئەم بیروباوهره‌وه دوابون، هەندیک له‌وانه‌ی که تووشی په‌ستی هاوچەرخ بوو بون و فەلسەفە‌ی ماددیەت بە خۆپای گێژو کاسی کردبون و ماندوو بووبون ، و ته‌کانی سارتر بیروباوهره‌که‌ی سەرنجی راکیشابون.

بۆیه منیش هەزم کرد بەسەر پێیه‌که‌وه نەختیک له‌و بیروباوهره‌ بدوم. ئەوی من له یه‌که‌مین قوناغی ئەم فەلسەفە‌وه بۆم دهرکه‌وتوو ئەوەیە که ئەم بیروباوهره‌ سەرکه‌وتوو نیه‌،

---

^٨ سارتر - فەیلەسوف و نووسەری رەشبین (متشام)ی فەرەنسیەر سالی ١٩٠٥ له پاريس له‌دایک بووه و خاوه‌نی کتیبی - الوجود و العدم - و - الطريق الحریة - و ... چەند کتیبیکی تره .

چونکه یه که مین نوسراویکی وجودی که دهستم دایه خویندنه وهی کتیبی (الوجودیه مذهب انسانی) بو که دانراوی (جان بؤل سارتهر) خویه تی و (د. کمال الحاج) پیشه کی گؤپراوه عه ره بیه که ی بؤ نووسیوه ... خو ئه گهر سهیری هؤی گؤپین و هینانی ئه م بیروباوه رانه بؤ ولاتی ئیمه بکه یین.. سهیر ئه که یین هموو هؤیه که ی تهنیا بؤ پروخاندنی هینزی باوه ر به (خوا) یه له دلی لاره کانی ئه م ولاته ئیسلامیانه دا... که چی (د. کمال) له پیشه کیه که یدال ۳۰ ئه لی (ئیمه له گهل بی باوه ریدنا ناگونجین و سارتهر خوی په شیمانه له بی برواییه که ی به خوا... وه هینمای په شیمانی له نیو چاوانی نه خوینرته وه) وه ئیتر (کمال الحاج) دیت به سر هه لنانی ئابین و گونجاندنی له گهل فهلسه فوهر هتد...

له راستیدا - وجودی - فهلسه فهیه کی به بلاو نیه... به لکو چند تیوریکی پرزو بلاوه که چند پیشنیاریکی خویمان تیدا دهر بریوه له چند پرویه کی ژیانه وه... که ئه لیم بهر بلاو نیه، مه بهستم نه وه یه وه کو فهلسه فه کانی تر شیته لکردنه وه یه کی دیاریکراوی نیه له سر چؤنیتی په یدابونی بونه وهرو ژیان، که ئه م هیش کاری سه ره کی فهلسه فه یه. تهنیا چند تیریکی

هەلبرزکاوی کال و کرچە تەنانت لە مێشکی فەیلەسوف و پێشەواکانی ئەم پێبازەیشدا ^{۵۹}.

وجودی دوو جۆرە، وجودی خاوەن باوەڕ (مؤمن) و وجودی بی باوەڕ (ملحید)... وە هەریەکەیان کۆمەڵێک دواکەوتوو فەیلەسوفیان هەیه وەکو (کال جاسبرز) و (مارسیل) کە خاوەنی باوەڕبون بە خوا. یان وەکو (سارتر) کە بی باوەڕ بەلام کاتی خەلکی بانگ ئەکرین بۆ شوین کەوتنی (وجودیەت) بۆلای کۆمەڵی دووهم بانگ ئەکرین و مەبەستیان لە بی باوەڕەکانە.

مەبەستی وجودیەت یاخی بون و فری دانسی پابردووی میژوو و جەنگاندنە لەگەڵ کەلەپورە هەموو ئەو نەتەوانە شویینی ئەکەون.

وە وجودیەت تیکۆشانە - بەلای خۆیانە و بۆ گەڕاندنە وە ه بونی مرۆفایەتی و ئەلین (هەموو تیۆروو بیردۆزیەکانی سەدەکانی ناوەراست و ئەم سەردەمە هیچیان نەیانتوانی کێشە و گێڕو گرافتەکانی مرۆف چارەسەر بکەن و ئەو سەربەستی و بەرەلاییە مرۆف پێویستی بێت نەخراوەتە بەر دەستی ^{۶۰}.

^{۵۹} الوجودية و واجبات الصهيونية ، (د. محسن عبدالحميد) ص ۳ .

^{۶۰} سەرچاوەی پێشوو ل ۴ سەیر بکە .

بەپراستی ئەوەی دەرئەكەوئیت له مەبەستى وجودى له ئەنجامى خوئندنەوهى كۆتیبەكانى سارتەر^{٦١} ئەوهیه كه (وجودى) باوهريان به پهوشت و (قىم) نیهو بهلكو تینهكوشتن بۆ ئەوهى بهرەلاییهكى بى سنوریاى بۆ دەست بدات.

وه هەر بههوى ئەم یاخى بونیاوه له پهوشت و نهریتی مرۆفایهتى سهیر ئەكهین به سەدان لاوى كوچو كچى فەرهنساو ئەلمانیاو نەمساو سوید و زۆربهى ئەوروپا پهلامار ئەدەنه ئەم فەلسەفەو هەموو سنوریكى نیوان مرۆف و ئازەلى پى ئەشكىنن.. چونكه پىسى سارتەرىش فەیلەسوفى پرووسى - دەستوفیسكى گوتویه (كه خوا نەبیت هیچ شتێك قەدەغە نیه).

تەنانەت وجودیهكانم پهیوهندى تايبهتى نیوان ژن و میرد به پهیوهندیهكى بۆرجوازی دانهنن و بهلكو بهلاى ئەوانهوه نابیت پیاویك تاقە ژنیك یان ژنیك تاقە پیاویكى هەبیت:

نوسەرى بەرپرێز مامۆستا (محمد شیت خطاب) له كۆتیبى (الایام الحاسمة قبل معركة المصیر ص ٧٠ . ٧١) دا ئەلئیت:

كاتى سارتەر لهگەل (سىمۆن دى بوفوارى) خیزانى له سالى ١٩٦٧ دا سهریان دا له میسر، له وتو ویزێكى پۆژنامەگهريدا كه له گەل پۆژنامەوانیكى میسریدا ئەكهونه گفتوگۆ، پۆژنامەوانه

^{٦١} الفلاسفة ماركسية (عارض و نقد) كمال حسين، ص ٨٩، طبعة الاولى.

میسریه که که له سارتر نه پرسیت په یوهندی چیه له گه ل سیمون دی بوفوار .. ؟ سارتر نه لئ (نه و هارپی - ژن - مه به لام پنگه مه دات به سهرهستی له گه ل هر نافرته تیک به هو ی پانه بویرم و نیشی ژن و میړدی له گه ل نه که م.

دیسان هر نه و پوژنامه وانه له ژنه که ی سارتر نه پرسیت پیشنیارت چیه بهرامبر په یوهندی نیوان ژن و میړدایه تی (العلاقة زوجية...؟).

ژنه نه لئ (نه م جوړه شتانه نهریتیک ی بوجوازین و بهره و نه مان نه پون^{۶۲}.

دیسان وجودی نایانه وی له باره ی باور به خواوه بکولنه وه، چونکه نه زانن دوزینه وه ی خوا به که مترین لیکولینه وه نه چه سپی و ژسانی بهره لایبان نه شینوی، سارتر نه لئ (وجودیه ت، فلسفه فیه که نیه بگه ری به دوا ی دروستکهدا بو بونه وهر)^{۶۳}

وه نه لئ (بونی خوا مه به ست نیه، خوا هه بی یان نه بی هیچ کیشه فیه که پرو نادات)^{۶۴}، وه هلو نیستی نیسلام بهرامبر به

^{۶۲} سهیری کتیبی (الانسان و داروینیه) ی ماموستا محمد صالح کریم خان ل ۳۳۶ بکه .

^{۶۳} الوجودیه مذهب انسانی، سارتر ص ۸۹ .

^{۶۴} سرچاره ی پیشوو ل ۹۰ .

فهلسهفهو هیوای پاشه پوژی وجودیه کان بهم شیوهیه ی خواره وهیه، وهکو لهم خالانه ی خواره وه بومان دهرئه که ویت:

۱. وجودی، لای وایه که ئاده میزاد سهر به سته، سهر به سته کی بی سنور (وه ژیانی ته نیا ئه و چه ند پوژهیه که تئیدا ئه ژی، له بهر ئه وه هتا پابویری و بهر په لاییت هیشتا هر که مه^{۶۰}. چونکه که مرد تازه نه ئه گهریته وه بو ژیان وه نه زیندووبونه وه ی پاشه پوژی شی هیه.

ئیسلام باوه ری به سهر به سته مروؤ هیه، به لام نه ک سهر به سته کی بی سنور... چونکه:

کاتی سهر به سته کی بی سنور هیه.. که خوت جینگای له دایک بون و دایک و باوکت دیاری بکهیت.. یان خوت شیوه ی دم و چاوو کورت و دریزی قه له وی و لاوازیت دیاری بکهیت... کاتی تو سهر به سته ته وای هر چیت بو ی بتوانی بیکهیت و نه خوژی و چه ره سهر یی ژیان سهر به سته که ت لیل نه کات.

که واته تو سهر به سته ته ووات نیه.. چونکه لای ئیسلام تو (خلیفه) ی خوایت لهم سهر زه وه داو ئه وه نده سهر به سته هیه که درک بچینی یان گه نم. تا کو پوژی دروینه چیت چاندبی ئه وه

^{۶۰} ابلیس، د. مصطفی محمود ص ۱۲۸.

بدوریته وه .. که واتہ پنیویسته نهو سہر بہ سستیہ له کاریکی مروقایہ تی سوود بہ خشدا بہ کاریہینی .

۲. لای وجودیہ کان ، مروؤ پوژ پەش و (متشائم) و چارہ پەشەو هیچ خواہک پەروردگاریکی نیہ چاودییری بکات ^{۶۶} .

ژیانی ئادەمیزاد هەولیکی بی ئامانج و هەلپەہیکە بی سوودە .

بەلام لای ئیسلام کہ مروؤ جینشینینی خوا بی پوژ پەش نیہو بەلکو بہختەوهر ترین دروستکراوی خواہ (نەگەر لەسەر پێبازەکە ی خواوہ بہرەوت) و ئادەمیزاد لای ئیسلام نەبی پاداشتی هەموو چاکەکانی بکات ^{۶۷} .

۳. نهو پەوشتە جوانانە ی کہ مروؤ لە ناژەل و زیندەوهرەکانی تر جیانە کاتەوہ بہ هیچ گۆرینیک و پیشکەوتنیک دانیشتوانی سەر زەوی ناگۆرین ، بەلام وجودیہ کان باوہریان بہ پەوشت نیہ و تیکەلأوی (سیکس - جنس) بہ شتیکی ئاسایی سەیر نەکات و لای نەوان هیچ پنیویستی بہ شاردنەوہی بەرچاوی خەلکی ناکات ... وە ئەم تیۆرە هەلپە بوو بە هۆی بلاؤبونەوہی (هیبی) و (بیلتی) و پاگردنی لاوہکانی نەوروپا و ئەمریکا لە ژیان و لە

^{۶۶} یۆ وەرگرتنی وئەم خالانە کەلکم لە کتیبی (الوجودیة و واجہات الصہیونیة

د. محسن عبدالحمید) وەرگرتوہ .

^{۶۷} انہ لا ییاس من روح اللہ الا القوم الکافرون ، یوسف ، ۸۸ .

ژيانىكى پىر لە ناسۆرو پەژارەدا ئەژىن و ئەو چەند پۆژە ژيانەيش بەسەر خوشى تلياك كيشان و (مورفين) خواردن بە سەرى ئەبەن.

ئىسلام قەدەغەى تىكەلأوى سىكس (جنس) ناكات.. بەلام سنورىكى وای بو دائەنى كە جياوازی هەبى لە نيوان ئادەمیزادی (جینشینی خوادا) لەگەل ئازەلى ناو گاکەلدا... تەنانت ئىسلام بەشيوهيهك چارهسەرى ئەكات مروژە هەر هەستى پى ناكات كە كيشهيهكى ژيان بى.

۴. ئەو سەربەستیهى مروژە، كە وجوديهكان باوەريان پى هەيه، بەرژەوهندى كۆمەل پيشيل ئەكات و ئەبیتە هوى تىكچوونى كۆمەل و هىچ كەس هەست بە بەرپرسیارى ناكات، بەلام لای ئىسلام هەموو كاتىك بەرژەوهندى كۆمەل پيش ئەخریت بەسەر سەربەستى (تاك / فرد)دا، بەمەرجىك بژئوى تاكەكەيش تىك نەچیت. (ئەمەيش دوورپانى جيابونەهوى ياسای ئابوورى ئىسلامى يە لە ياسا ئابووریهكانى تى).

۵. لای وجوديهكان هەموو مروژىك خاوەنى پىبازى ژيانى تايبەتى خۆيهتى و هىچ كەس نیه هىچ جۆره ياسايەك بسەپىنى بەسەر كەسى تردا... بۆنمونه... جارىك قوتاييهك دیتە لای سارتەر و كيشهيهكى خوى بو باس ئەكات و داوا لەو فەيلەسوفە

ئهکات چاره سهرنکی بو بدوزیته وه به لام سارتهر هیچ چاره سهر و پیشنیاریکی بو ئه و قوتابیه ساوایه دا نه ناو کیشه که ی دایه وه به سهر خویداو پیی گووت (ئهبی خوت چاره بو خوت بدوزیته وه) به لام ئه م که فه یله سو فیکه، ئه ی توانی چهنه ناموزگاریهک و پیشنیاریک پیشکهش به و قوتابییه ی خوی بکات....

بهس لای ئیسلام ئهبی کومه لانی ئاده میزاد له سهر ئه و ریبازه بپون که خواکه یان بو یانی ناردو وه ئهبی هه موو ئیش و کاریکیان بهراویژ (شوری) ^{٦٨} و پرسه یه کترین بیت و سوود له ژیری و زانستی یه کتر و هر بگرین... نایه وی به ناوی سهر به ستیه وه (هه ری که یان ناوی سهر مله یهک بخونه وه).

^{٦٨} (وَأَشْرُمُوا شُرُفَیْنَهُمْ) شوری ، ٣٩ .

دوا ووتهم :

۱. ئه وهندهم داخی بیروباوهری پوچ له دلدایه، نه بهم نامیلکه یه و نه به چندان کتیبی تر ته واو نابی، به لام با جارئ ئه وهنده بهس بیټ.

۲. من نائیم ئه و نوسراوهم دهقی قورئانه و هیچ هه له یه کی تیدا نیه... وه ئیمه که هه له له بیروباوهره کانی تر ئه گرین له بهر ئه وه یه زاده ی میشک و ژیری ئاده میزادن و ئیمه ی ئاده میزادیش چهنده زاناین قابیلی هه له یین چونکه ته نیا قورئانه - وه کو خاوه نه که ی - بی له که و دور له هه له بی.

۳- وه لامم بو ئه وانه ی که لاپه ره کانی پوژنامه کانیان به هیرش بردنه سه رم رهش ئه که ن، وه کو وه لامه که ی (مه حوی) یه که ئه فه رمی:

له پاداشتی قسه ی سه ردا هه مه ئاه و هه ناسه ی سه رد
که سی شه ی تانه به رد م تی ئه گری من به رقی تی ئه گرم
شوکور هوشیاره (مه حوی) تی ده گا دنیا خراباته
که به د مه سستی بکا ئه هلی خراپه ی بوچی لی ئه گرم

۴. داواکارم له خوا ئهه نوسینهه لی وهربرگرت و لاوه
سه رلیشیواوه کانیشمان که لکی لی وهربرگرن و نزایه کی خیریش
بو من بکهه.

* * * * * * * *

سوپاس :

* سوپاس (جمعیه احیاء التراث الاسلامی / بغداد) نه کهم که
یارمه تیاندام.

* سوپاسی ماموستا عبدالقادر میرخان وه ماموستا صدیق
عبدالعزیز گلالسی نه کهم که هه ریه که یان به پینی توانای خوئی
یارمه تیان دام.

م. شارهزووری

سیدصانق - ۱۹۷۷ / ۵ / ۱۵

زنجیرہی پہ یامہ کانی ریٹوین

<p>۲۲</p> <p>لہ پشناؤ خوا و خنددا</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>	<p>۲۳</p> <p>رہواندندہ وہی گوہانہ کان</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>	<p>۲۴</p> <p>شہ زور پنوہستہ کانی ژانی گنج</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>	<p>۲۵</p> <p>تیشکنیک بؤسەر قہزاو قہدەر</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>
<p>۲۶</p> <p>سہ لہ فیہت ورہہندہ کانی لہ فیکری ٹیسلامدا</p>	<p>۲۷</p> <p>مؤزگاری پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>تیوری ئەخلاقى ئیسلامى</p>	<p>۲۸</p> <p>شہار</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>فلسفہی بالابؤسی</p>	<p>۲۹</p> <p>ریگہوت لہ تہراؤوسے ژیریا</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>
<p>۳۰</p> <p>لہدنگی یاقی لہ دایکوبوسی پتہ صحرارہ لہ تہوان عادت و صیامدانا</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>	<p>۳۱</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p>	<p>۳۲</p> <p>سروست</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>لہ تہراؤوسے ژیریا</p>	<p>۳۳</p> <p>دکتور صوہرہ مدنیقبان</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>لہ تہراؤوسے ژیریا</p>
<p>۳۴</p> <p>مارکس</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>لہ تہراؤوسے ژیریا</p>	<p>۳۵</p> <p>فرزید</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>لہ تہراؤوسے ژیریا</p>	<p>۳۶</p> <p>دارین</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>لہ تہراؤوسے ژیریا</p>	<p>۳۷</p> <p>دیندہ سہنتہ بؤگس</p> <p>پنسی اے جیو کونہ کونہ گرگی اوار جیو کونہ</p> <p>لہ تہراؤوسے ژیریا</p>

۳۸

کچا

پنسی اے جیو کونہ کونہ
گرگی اوار جیو کونہ

لہ تہراؤوسے ژیریا

۳۹

گمشته کم

پنسی اے جیو کونہ کونہ
گرگی اوار جیو کونہ

لہ تہراؤوسے ژیریا

